КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ | № 74 (4365). | ШОАТТА, 20 июнь, 1970 шу. | Мах 2 кеп.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома XII-гIа пленум

СЕЛХАН, 19 июне Грозне партийни обкома политически дешара ЦIагIа КПСС Нохч - ГIалгIай обкома XII пленум хилар. Цо дийцар «Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешка, Советски Союза къахьегамхошка хьалха «Производства резервех пайда эцаьга тоьдарен халкъа бахаме экономин режим чIагIъяран» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК кехатех бола КПСС ЦК Соцам кхочушбарна КПСС Грозненски горкоме бахьа организаторски белхах дела дош. Цу дешах лаьцна доклад йир КПСС Грозненски горкоман хьалхарча секретара С. В. СИНЕЛЬНИКОВА. Содоклад йир КПСС обкома шолгIача секретара Р. В. ВАХАЕВА.

Преницех къамелаш дир пленуме меxкадаьттан химически промышленноста белхалой профсоюза обкома председателан В. Н. ЗУБКОВА, КПСС Шелан райкоман хьалхарча секретара А. Ч. ОСМАЕВА, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара П. Н. ГРОМОВА, машинашьна Грозненски отделение начальника Н. Н. ПОПОВА, ГрозНИИ директора А. З. ДОРОГОЧИНСКЕ, «Красный молот» завода слесара А. А. ДАНИЛЕНКО, «Грозхимстрой» треста партерганизаца секретара В. П. ТАРАКАНОВА, «Малгобекнефть НПУ начальника С. А. ПЛИЕВА, Гудермесски паровозни депо машинистa Н. П. СЕРЕБРЯКОВА, «Грознефтехимзаводаш» объединение коьртгарча инженера В. В. СЕРОВА, КПСС Наьсарен райкоман хьалхарча секретара С. Х. ГОСТИМИРОВА, СевНефНИИ директора Н. З. НАЧЛИШВИЛЕ, КПСС Ленински райкоман хьалхарча секретара Г. Ф. ГАЛКОВАС, республикин потребсоюза председателан М. А. МАМАЕВА.

Дийцача дешах лаьцна кхиэл тIеийцар пленумо.

Пленумо дийцар организационни дешнаш. П. М. ТОНКОНОГОВ кхечу балха хьажорца дукъалдина КПСС Нохч-ГIалгIай обкома мехкадаьттан химически промышленноста отдела заведующичун декхарех мукъадаьккхи пленумо. КПСС Нохч - ГIалгIай обкома мехкадаьттан химически промышленноста отдела заведующичун чIагIдир М. И. АФАНАСЕНКО.

Кхечу балха хьажорца дукъалдинчу О. С. БЕЛЯЕВ КПСС Нохч - ГIалгIай обкома организационни - партийни отдела заведующичун декхарех мукъадаьккхир пленумо. КПСС обкома организационни - партийни балха отдела заведующичун чIагIдир В. В. ВАРЛАШКИН.

Цо шен дIадаьккхина дехарех КПСС обкома бюро члена декхарех мукъадаьккхир С. С. СИДЕЛЬНИКОВ. КПСС обкома бюро членалла кандидат В. В. ВАРЛАШКИН.

Пленумо балхах йола отчет газета тIе арайоьгур.

ХIанззе а кийчо е кердача дешара шера

Чаккхаьнна дешара шу. Ахкан каникулех арахийцна берш вахана ЦIийнахь тайп-тайпанчу загардашка. ПхьабаIахь, саткийна ГIе ниш яц халкъа образовани болхлой. КIоргга анализа а еш, хьог а ева дIададаьча дешара шерахь. Гулде Iеза мерагIдаьлла дикадар, гучадаха дене балха юкъа хилчхьенна кхачамбоацарш, белгалдаха дала уж дIадалера некъаш.

Белгалдаккха деза чаккхаьнначу дешара шера республика дукхача школаша дикахий толамаш баьха хилар. Дика лаккхенний успеваемость. Ерригача республикина гIолла лаьрхIача кхо эзар совгIа кIезигалдаьнна шоллагIча шера чуйуьйш хиина берш. ДукхагIа кхиинаб хиеен тIехдинчу дешараш. КIезигагIа ба школера дIабуьлуш.

ШаьллагIча дешара шера дукхагIбоьда школаш цIа тоьаь, кийчъелар, кIаьнта цхьаьраш керда хьалъэлла а яр.

Цхьаболчарна, кхочамбоацараш а кIезигга кан республика школай балха юкъе. Цхьадайолча моттигашка леха я успеваемость, школера дIадуьу бераш. Дика кийчъина школаш я республике, цхьараш бераша массеха сменах деша деза дIадмига я.

Дешара кхетама болх къаьстта веаза латт Шалахь, Наьсарахь, Советски районашкарча школашка.

ХIанзарча дешарана дIадаьхначу тайпана вIаштIехьдаьккхадан цхьайолча моттигашка хьехархоша цара болх а.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, моттигерча Советий, халкъа образовани органий декхар ду уж кхочамбоацараш кердача дешара шера хьалхеналц болх вIаштIехьдаккхар. ХIинцале дIадолале еза кердача дешара шера ечи йола кийчо. Эрга тьалха тешам тIабахийта беза школашта ремонт ява. Iей мел эшачуьна уж Iалашьдра. Цу балха юкъе балха даьа декхарийла ба бахамий кулгалхой. Вай республика цхьайолча бахамаша наха йоалло ю школай. Цар шой чоьтах ремонт ю школашта. кIаьта вевза ераш тьалью. Массане а тьаллана тела ку гIулакх.

Школашта ремонт еча новкъосттал де деза дешархой хьаьшенашна, ишта дешархоша шоаш а.

Ремонт ира мел эша материалаш хилийта еза школашта.

ГIашлоьчча органезоцей декхар да хьалъаш латта школаш йиллачо хана Iистенлар. ЭIалла да магаргдан уж тIехьаIоахилга.

ХIара школе балкъа образовани отделашна цхьана хIана оттае ева кердача дешара шера школаш кийчъяра перспективни планаш. Цар тIе белгалдала деза каругера дешаш.

1970—71-ча дешара шу кердача программах дургда. Цудукъа дукха къахьега деза не болх вIаштIехьбоаккхийш. Цу гIулакха новкъостал де декхарийла я Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически хьехархой говзал лаккхъярен институташ.

Торговле организацеш декхарийла я дешархой кийнакхье учебникашца Iалашбе. ХIара школе дIадаккхийта деза уж. Къаьстта тедко е ева нохчийн гIалгIайн моттала дола учебникаш тоьал хилийтара. хIана аьлча хIара шера уж тоьац, яхаш, кул дукхавахьа. Дешархошта мел эшар Iалашдара хIинзе в оарцагIдоала деза.

Школай болх кIепхашта тоабелга кухкагIча лаькъе хьехархоьх тийша да. Хьехархочуи говзалга хьещна, из балхах дог доаш хиларах тарра шера тоалургдац гIулакх. Йоккха кIи я хьехархо ахар. Партея правительстваи залия йолкар ю хьехархой, дагха лоаттаду цар сий. Вай республикe дукха ба шолй декхараш сийлениб кхочашдеш бола хьехархой. Церна юкъе ба Социалистически Къахьегамa Турпалаш а. ХIара шера вай республико балла боагIа кхьача республикашкара хьехархой. Партийни организацеш, моттигера Советаш, халкъа-образовани органаш декхарийла я хьехархой денца йоакхе е, цар хьаштам кхоачашде. Къаьстта бIарг кхаба беза юрташкарча хьехархой декхарга.

Белгалдаккха деза, цхьайолча юрташка хьехархой хьаштам Iалашдара гIулакх тесса дeладелга. Из дIадала да магаргдац.

ХIана дешара шера программаш юкъелро дIалех хьехархой говзал дIахо лаккхьар. Цудукъа кердача дешара шера школе лакхара квалификаци йола хьехархой хилийтара хIанзе уйла е еш.

Вай республике йолаш я школай болх кIепхашта тоабара эша торонаш. Просвещение Министерство, халкъа образовани органаш декхарийла я «Юкъерча юкъарообразовательни школай болх дIахо тоабара хьакъехьарча гIулакхех» КПСС ЦК-ан Министрий Советан тIайийщача соцамо дIадеххача тайпара болх вIаштIехьбаккха. Уж шера хиина кхоачамбоацараш хилийта бащ яц кердача дешара шера.

Ишта къахьегаргда

Терски кIоарга тохкама бурувлеттача конторе дикагIчарех лоархIаш я мастер ява. Колаев керте латта коллектив. Укх шера а оасаре къахьегаш хьайоагIа из. ХIанз 5 километр проектни кIоаргал йолча № 43 йодча скважинане чоалханерча хьалашка буруш тохаш ба бригада болхлой. ХIанзалехьа 4121 метр совгIа буруш а тохаш ах шера план 115 процент кхоачашъяьй нов. Колаева бригада. Коллективе а белгалбаьнна дика къахьег бурувлеттачо Д. Гайсанова, бурувлеттачуи гIовчаша Б. Антонова, М. Мусиханова, кхычар. Дlахо къахьегама дахта хIальош я пятилетка хирал хьалха кхоачашдe дош дена коллектив.

* * *

2417 метр буруш а тохаш юй ах шера план 17 июне кхоачашъяьй Октябрьски кIоарга тохкама буруи леттача контора мастера Оралин Александра кулгалдеча коммунистически къахьегама цIи лелаеча коллективо. Планах лаьрхIар миссел пайдахи да по чехa буруш. Юбилейни шу чаккхалална лаьхача темпашца къахьега дорхI барт болча коллективо.

М. ЛЕВИН.

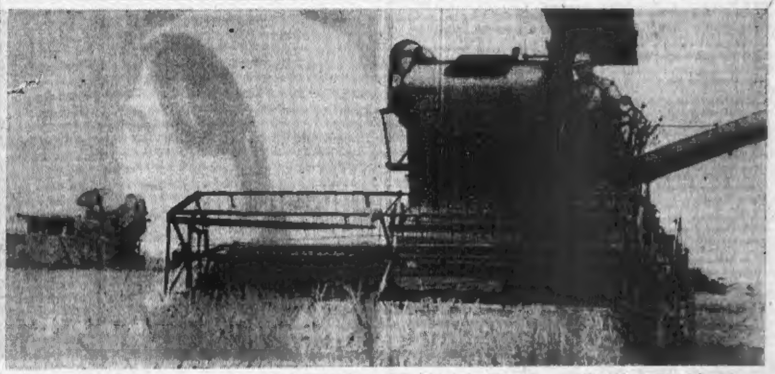

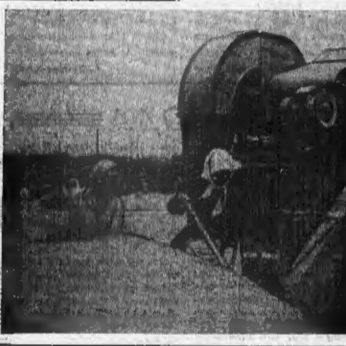

КХА—ХЬЕТТ—СКЛАД

ФОТОРЕПОРТАЖ

Дика хьайгьад гурахь дийна латт Шелан района «Прогресс» совхоза цхьоалагIча отделене. ХIанз, мукх чуэца болабьча хенахь, гуш да дIададаьча шера гурахь даь юбилейни хаунахьа алсамбоахкара доаттабьча къоалнех хьалхенар миаттад.

Механизаторш 400 гектара тIа байна мукх чуэцаш ба хIанз. Хьалхе а отталача графиках из болх бош пайтта комбайн а, Гуртмовий хьевене, хьонхашашьна кердa а оардаш, мукх чуэцаш а цхьа звенона йийчъа комбайнаш (лакхера сурт).

Маллара дика хьийкъай мукх. ХIара гектара тIера мукъера лаьрхIача 28,4 центнер бола ва, хлелах лаьрхIар 17 центнери, социалистически декхарех йоагIар 20,5 центнери болча.

Дика бу болх комбайнераша. ХIаьнна 300 гектара тIера мукх чуйица бьолаб уж. Къаьстта дика болх бу Мучуроев Салиму, Колосов Васили, Абдулаев Салиму агрегаташа. Мукх чуэца болабича дена цхьаьнга да дIадахийтад цар шоай нормаш тIехкоачаш из ош. ЦIенои долен хьоад плат. Цу гIулакха докхха новкъостал ду комбайнашта хадданза юкъе хулача совхоза механика Бийсае Махьа техническа машина. Магахьа санна комбайн ехa моттиг-мийсьелча, цу сакьате эшар дийн болх бе йолайолийт комбайнаш. Ишта лоархIаме да бeча болхa хадданза тIаьхьажам лоаттабар а. Цудукъа дeадац плат.

Комбайнаша ьрда плат хьаттa дIаккхухьаш а шийтта машина. Цига а ба шоай дикагIбераш: Мецилоев Мухьмад, Муцукаев Руслан, Ясаев Махьмуд. Хадданза, нормал тIех цаI-шинь рейс е цар.

Дика вIаштIехьдаьккхад оаджено кхай тIера хьадакхьаш а плат цIендара, из складашка чудоассадара гIулакх а. Из болх бо я ерригга а плат цIенду машинаш (лакхера сурт). ХIара сменагIа нормах доагIар 20 тонна мера доараче 30—35 тонна плат цIенду Межидова Марие, Эльмурзаева Яхийтас, Худоева Тоборнас.

— Ерригача производствени участкашка ишта дика болх бош хилча; плат чуэца цхьа-ши да мара хa эшаргьац тхона, — йоал цхьоалагIча отделена агронома Муравенко Марине.

И. Плиева суртеш.

Советско-шведски переговораш чаккхъяьннай

18 июне Кремле СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин Швеце премьер-министраца Улоф Пальмеца вIашагIкхийтта хилар.

Шин мехка правительстваашта керте латтараш вIаши лагабьлар хIанзарча дуней халкъашта юкъерча проблемай шиина а вагIоракьара советско - шведски вIаши гIулакхаш леладара дешайн хьакъехьа. Къамела хилар доттагIален зикача лоалахойн дагара уйла йолаш.

ЛЕРТТIА ЙОАКХО Ю

Боахама хьайбаш леладеча толамаш алсамдехар кертерча йиькъе доакъаб тайп-тайпанен шоттен хиланe дуваадение да. Къаьстта боккхача лоаокхIане да из гIулакх дукха хьайбаш кхабара лостам бехьча тха лоамои районий боахамашка. Цудукъа, хьалхxе а белгалдоьчча тайпара, доакъар Iалашдеш ба тха колхоза къахьегамхой. Оаха шийн хьалхехьа вIашагIъехкар доаккъар Iалашду бригадаш, белгалдир, кIаьта парна дIа а доаьийтар доакъар Iалашдара декхараш, лаьра къахьегамшта безам совбоаккхаргболе материальни моральни мероприятеш оттайнъ.

Юкъерча хьайбашта доакъар Iалашдара вIашагIъехкача бригадашта юкъе шерра социалистически эхь йоаржай Iалашдеча доакъара дикал лакха хилийтарах. кIаьта из шорта Iалашдараш. Цу ахье тIехьнике къахьегаш ба алхалагIча бригада доакъар Iалашдеваш. Цу бригада къахьегамхой декхарийла бар 123 гектар цонаш хьакха. ХIанзале 40 гектар хьечна бьниеб уж. Тха хьалайна боккха толам ба из. ХIана аьлча моттигаш кийсаь зоий тIаьяьнна а дIайийна я баьцаш механизмашца хьакха йиш йоацаш: храча босешкара баьцаш хьакха мегаш трактораш. Цудукъа шеьрача моттигашка бола баш йолча техникаца кийса бола бу але йиш я гоанай сенокосилкаща а.

Дукха аллийтаи доакъар Iалашдеpаша хьекха яьнна йол касарех. Из кIеза - дукха лоасар йоддаше а йолхьенгашца хьагуа а йийе холеш ду цох. Цул тIехьагIа хьайбашта Iа доаккхаргдолча дIа тIа а йихье аогIаш ду.

— Тха декхар да бригада хьайбашта юбилейни шера шорта доакъар хургдола гIулакх вIаштIехьдаккхар, — йоах доакъар Iалашдеча бригада кулгалхочо Вордамирзаев Гилане. — Тхо гIерт дIайийна баьцаш сихагIа чуийна яха. ХIана аьлча ишта чара тоьоо хургьи Iалашью йол дика хилийтен. кIаьта бул шоалагIа хьакха яа тIаттача хийа ва лерттIа хьатIаьнна хилийтен.

Цу бригаде санна йоаххо ю доакъар Iалашдеш йолча ерригача а бригадий къахьегамхоша хьекха йол хьайбашта Iа доаккхаргдолча фермашта юха шийнахьа хье а ена Iоттара. Цу гIулакхо мел эшар вIаштIехьдаьккхад колхоза правлене, парткомо. Из бола бара кхоачам хилах трактораш, автомашинаш, кологрампм шура яькха доарлашдераша дош денн Iалашъеча хьолстаьвй. Цу гIулакхо торо хулийт. йокъалуш а. хьекха улла йол цуи дикал эшанлалехья формешта юкъе хье а ене цохьоргIаш да. ХIаьта Iай доакъар тIаьхьараш транспорт хехид а валлогьа. Цудукъа доакъар Iалашдераша дош денна Iалашъеча аьлла цхьакха а тонна араца йита, аьнна.

Дукха ба тха доакъар Iалашдеваша юкъе яхье хадданза шоеш хьалхара моттиг якха гIерташ къахьегараш. Царех ва тракторни сенокосилка тIа болх беш вола Мадаров СарIал. ХIаьта денна йол хьакхара норма 150 — 200 процент кхоачашъю цо. Цо санна дика бу шийн болх хьекха йол йолхьенгашка гулъеш волча Бетелгериев Соали а, йол фермашта дIатIаоьзеш болча шоферашка, трактористаша: Гайрбеков Мусус, Мадаев Салмина, Харонов Мохьмада, Эдиев Бешто, кхыбаьша.

Доакъар Iалашдеча латтача гIулакхаша тешаш шоайте хьалхашка латта декхараш колхоза механизаторша толамца кхоачашдергхилараx. ДIайийнием зоий тIаьнием баьцаш хIанзале цхьаьра хьекха а. кIаьта цох аогIаш яь а баьннаб доакъар Iалашдераш.

С. ЗИМАЕВ,
Мужай-Юрта района XXII-ча партсъезда цIерагIча колхоза парткома секретарь.

Ах шера план кхоачашъяьй

«Октябрьнефть», «Сунжанефть» мехкадаьтта промыслови управленешта гIулакх дечe «Грознефть» объединене автотранспортни предприяте коллективо къаьстта дика къахьег укх шера. 16-ча июне кхоачашъяьй цу предприяте болхлоша ах шера план. Бутт чакхбалалехьа планел совгIа мехкадаьттаноште дIаьноргба 10 эзар тонн мухь. Ер шу доладалеча дена къахьегама оасаре 6 процент лаккхъяьй. Мухь дIа-юза къахьега дIабода мах дикa лахбеннаб. Уж толамаш доаччa хьанара дийнa лаьцад предприяте рационализатораша. Цар производствена юкъейихьача предложенеша паччахьалкхена бa пайда 6 эзар сом да. Къаьстта дика къахьег цига шофераша Х. Полонкоева, А. Шупеньаса, тракториста В. Горошкиса, слесара А. Санина, кхычар.

М. ГОЛЬДЕНБЕРГ,
тха штатан воаца корр.

ТАСС-а ХОАМ

ЙIаьххача хана яь космически полет толамца чакхъяьннай

Тахан, 1970 шера 19 июне московски хана 14 сахьати 59 минути яьлча Лаьттаи юкъерча орбите йIаьххача хана полет яра программа кхоачашъяьнчул тIехьагIа «Союз-9» яха космически кема Советски Союза территоре тIа йиллача районе города Караганда 75 километр малхбузехьа Iодессад.

Космонавташ новкъостий Николаев Андриян Григорьевичи Севастьянов Виталий Ивановичи Лаьтта Iобессаб могаш - маьрша а болаш.

Йиллача хана Лаьтта Iобоссара кемана ориентаци а йир. тормозной двигательни установка болх бе йола а яийтар.

Двигательни установка болх чакхбьиначул тIехьагIа кема отсекаш вIашагIкъаьстар кема Iочудоaйташ йола аппарат экипаж шийна а йолаш Лаьттана тIайоачa полета траекторетIа яьлар. IочуйоагIа аппарат кема Iочудоаладара хьожаьча траекторех ера аэродинамически качествах пайда а эцаш. Атмосфере тормоз техачул тIехьагIа болх бе йолаялийтар парашютни система. Кема кIаьда Iодоссадара двигателашца Iалашдир из Iодоссаш йола аппарат тайжа Лаьтта йоссалга.

Лаьтта Iобессача космонавташта А. Г. Николаевеи В. И. Севастьяновеи безаме накъабахар кема лохача группе никалаш, спортивни комиссараш, доттагIий, журналисташ.

ВIашагIкхийттача моттиге экипажага оперативни медицински хьежача гучадаьлар космонавташа йIаьххача хана космически полет дика лайна хилар.

«Союз-9» яхача космически кема йIаьххача хана орбитальни полет чакхъяьннай.

Советски Союза Турпал СССР-а летчик - космонавт полковник А. Г. Николаеви технически Iилмай кандидат В. И. Севастьянови юкъе волча экипажо йиза кхоачашъяьй Iилма - технически медико - биологически тохкамаш дара оттаь программа.

Декхараш тIехкхоачашду

Ленински юбилейни шера тIайийца социалистически декхараш кхоачашдара шерра социалистически яхь а йоржаш къахьегаш ба тха боахама хьайбаш леладераш. Хьалхашка латта декхараш кхоачашдарах сатуйш бац фермай къахьегамхой. Цар чIоагIа къовсам лоаттабу Даьхенна дIатела продукци дика хилийтара а. Цу хьакъехьа де дезараш дукха да. Дале а дика лоархIабу хьайбаш леладераш декхарех. Боахама чура торонаш матуйла дукхагIа оарцагI а яьха къахьегарах цар торо хиннай паччахьалкхенга хьайбай продукташ йоккхара ах шера план калал хьалха кхоачашъе. Хьаьнагоье вай ков тIара оалхазараш леладеча ферма коллектив.

ЙоккхагIа йолча птичнице Майтупаева Аьсета, Сикеоева Надеждас рапорт лу: «Паччахьалкхенга фуаш доккхара шера плани тIайийца социалистически декхараш кхоачашдаьд». Доккхий толамаш да цар даьхараш. Хьежал шоаш. ТIайийцача социалистически декхарех паччахьалкхенга 160 эзар фуъ докха дезаш яр Майтупаева Аьсет. Цхьабакъда шейн эош хIанзале гIехкхоачашдаь цо. Даьхенга дIеккхьачад 483 эзар фуъ. Цу тайпара дика къахьийгад Сикеоева Надеждас а. Юбилейни декхарех цо дош дениадер паччахьалкхенга 310 эзар фуъ докха. хIаьта хIанзале Даьхенга дIакхьечар 418 эзар да.

Цу тайпара дика къахьегаш хIанзарга баьннаб шурий-товарни ферми хьайбаш леладераш а. Толамца кхоачашду цар паччахьалкхенга хьайбай продукташ йоккхара ах шера пленаши тIайийца социалистически декхараш. Ишта дIабахача яхе бетта шура яккхара план 102 проценти на паччахьалкхенга йоккхара плана 109 проценти кхоачашъяьй хьайбаш леладераша. Цу тайпара толамаш дахара доккха новкъостал хул къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхарах, хьайбашта лерттIа гIулакх дарах. Детташ доле доалан дежа дахачара чудоагIIаше а царна хадданза лоаттаду шоаш доакъар.

Хьайбаш леладерашта юкъе къаьстта дика къахьегарна белгалъьнний колхоза цIи хоаза йола ше леладеча доахах хIаранегара хIанзале 1600 совгIа килограмм шура яькха доарка Хилаева Люба. Цунна дукха тIехьайисаш цу юкъа ше леладеча доахах хIаранегара 1500 гаргга килограмм шура яькка Гайрбекова Полу. Ишта дика къахьегама толамаш доахарий цIераш дIахо а яха йиш я.

ХIанз юкъекхоачаш латт доахий дадкара кампани а. Шурийтоваpи фермерча доахана тIехьара 211 Iасилг хьикъоастешад хIанзале. Керда хьалхинача Iаьсашта гIулакх деш ба телятницаш Левачева Нина, Проника Галина. Цар торо хиннай цхьаккха а тIехьа ца далийтен царна тIаккъеда дулх пленах лаьрабачул дукхагIа хилийтен.

Колхоза хьайбаш леладерашта юкъе хьожача яхье тIехьа ца биса гIерташ къахьегаш ба жа леладераш а. Из дика карагIдоал царна. Масала, боккхагIа болча жа Iуша Соломов Абуязийта, Хутиев Iалилрашида, Мусалатов Баймасхана, Хамзатов Элмарзас шоаш леладеча хIара бIеь жийна тIехьара къоаста а даь хIанза хьалкхедеш латта Iоахарий 113 процентага кхоач.

ХIанз лерга доалаш латт жа.

А. ЛИНЕНКО,
Наурски района «Красное знамя» колхоза керттера зоотехник.

МЕХКДАЬТТА— ХИМЕ БЕРКАТ

Ер пятилетка хьайолаеча дешо (1966—1970 шш.) дукха ха йоаццаш миллиардлагIа тонн мехкдаьтта чакхъаьккхар советски предприятеша. Дуненчу тIара дукха хорадагIаргдац мехкдаьтта дахарен чакхдахарен боарамашка вилчанна Советски Союзаца нийслургдола мехкаш. Мехкдаьтта химе советски экономика лоархIамагIарча доакъоех ца! а хинна дIаьттай.

АПН корреспондента лехар дарах СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста министра Федоров Виктора дуьц хIанзарча производства из дакъа дегIахара перспективех.

— Мехкдаьтта телаш йола ерригга материалаш продукташи лоархIа вергац. Масса тайпара моторин довгор, синтетика Iалашмате йоккха спектор, мIад йоахa средствашт, металле меттел дIаухийта хIамаш, каучук, пластикаш. Дукххача хьале мехкдаьтта химе толамех тайпа я массанахьарча технически прогресса темпаш.

Укх тIеххьарча пхе шера арахецаргйола мехкдаьтта чакхдаьккхача хьахинчен мехкдаьтта химически продукци цхьан эхаза сомагIа дукхагIа хургья СССР-е, хIаьта шера юкъера лаьрхIача тIеххьа продукци 9 процентал кIезигагIа йоацаш хургья.

Итт шера хьал я аь болх бе йолалийтай 220 заводи болх бечь предприятешка йоккхий производстваши. Царна юкъе я Ново-Уфимски, Омски, Ново-Куйбышевски, Ново-Горьковски, Ново-Ярославски, Полоцки, Кирншски, кхыйола заводаш санна йола гигантиш а хIаьта иштта синтетически каучук, шинаш, резинотехнически хIамаш ю йоккхий предприятеш а.

Хьалъь а хьалъеш а я низ бола мехкдаьтта химически центраш Азербайджане, Башкире, Татаре, хIаьта иштта Украине, Белоруссе, Туркмене, Казахстане, Узбекистане, Дальни Востока районашка.

США-чул дукха сихагIа легIаьх мехкдаьтта чакхдоала советски промышленность. 1960 шерагара 1969 шерага кхаччалца СССР-е чакхдоахача мехкдаьтта боарам 99,7 процент лакхбеннаб, хIаьта

вIашагIкхийттача Штаташка — 31,8 процент.

ХIанз дукххача производствашта дуьне тIа шоллагIа моттиг лаьцай СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста.

Из дакъа интенсивно дегIаккхувлар бахьан долаш хIанзара миллиарда тонн мехкдаьтта чакхъаьккхара цул хьалхагIара миллиард чакхъяьккхарга яхачул ши шу кIезигагIа йийшар ва.

ЧIоагIа лоархIаме да, укх тIеххьарча пхе шера ткъаь итт процент совгIа йола производствашт процессаши СССР-е дукхьашха карасаяь, вай продукце ассортимент шерьена хIаьта цуй дикал боарам боацаш лакхьенна хилар. Масала, дерригга арахийцачох лакхa октанови бензинаша дIалоацадакъа кхоаза доккхагIа хинна. ДукхагIа арахец натуральничарел эшашагIа доаца синтетически каучук тайпаш.

Доккхий хувцамаш хинна производстве технологена юкъе. Шера юкъеххуьлаш я балха оьшале лакха йола оборудовани, цхьана вIашагIа а етташ йоккхагIа ю технологически установкаш, цхьан технологически установкена чухьа массанк процесс вIашагIъеди а цхьана тарьеш а чакхйоах. Шоййа вIаши юзаенна йолча оьрегача производстваши комплексни автоматизаци механизаци алга массанара гIуланх а хинна дIаьтта.

Технологически оборудовани цхьана вIашагIа а етташ дами йоккхагIъяр экономически тIоьлаьнагIа да. Аьлча кховчам ба, масала, цхьа мехкдаьтта чакхдоаьккхача установка миз 3 миллион тоннагара 6 миллион тоннага кховчаш лакъбаро удальни капиталовложенеш 24 процент лохъеш, дIадолла меттел 47 процент кIезигдеш, хIаьта къахьегама овсарле 2,4-за лакхъеш хилар.

Цхьашайола йоккхий установкаш вай мехка хIана шерра юкъейоалаяь я. Цхьайолча заводашка хьал а ь бола беш я цхьаьра 6 миллион тоннага кхаччалца мехкдаьтта чакхдаккха низ болаш йола вIашагIтеха йоккха ю установкаш.

СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленность легIаьра перспективаш йоккхий я. Советски Союза дукххача районашка а къаьстта Малхбузен СибарегIа а чотъяь вагдеенаш йоккхий мехкдаьтта запасаш гучаьннай.

(АПН).

Лаьттах чуйода ракета

Советски инженера Циферов Михаила специалистий новкъосталца хьа а лаь, тохкам баьб реактивни газови бурошта. Вовзаш волча советски геолога академика Смирнов Владимира яхачух, буру тохара балхашта ракетех пайда эцар проектага революци юлургья лаьттан ченашка кховчаеча средствашка. Реактивни газови буро чу йоалача йоагача средства низ кховчаргба ца! — цунь эзар атмосфер лаьвени хилийта, хIаьта волче, моллагIа лаьттан тIоа бокабе. Цу цхьан хание газе дIахьалашка тетт ракета, порода хьалъера а тессаш.

Автоматикеге программагIа бурок лостамаш хувцадулургдолаш, боле бара ха отталургйолаш хьадалаьрхIад ракетни буруэ. Из ха чакхъайннечул тIехьагIа, цигатело ше саца а цеце ракета заьбой чура араккхес. Реактивни газови бурочи юха а хьагор чудотта йиш я, тIаккха кIоаргга лаьттах чугIоргда из, е ткорагIа деттаргдолаш нийчде а йиш я. ТIо ца боаллача тIоах минута кховаткъа метр сиха чуохалургда из. Ше хьоча наькъа тIара илийтац ракета стабилизатораша, тиъамаша, ноаша. Кастта йохаргйолча тоннелий трассашка арайргья инженера Циферов Михаила ракеташ.

(АПН.

ГIулакхаш дика лел

«Сунжанефть» НПУ цхьоалагIча промысле водача новкъа бIаргуго йиш я кIай йоккха резервуараш. Мехкдаьтта дIа-юха ухийтача цеха парк я из. Ер яхалагIа шу да цIаккха ца соцаш цу резервуарашка хьачу а увзаш мехкдаьтта дIаухийта. Цеха мехкдаьтта проводашта гIулакх ду, Карабулакски газ чакхйоахача заводан районни управленена дIадала мехкдаьтта кийчду. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча цеха коллективо даим толаме кховчашъю производственни планаш.

5 эзар кубически метр емкость йола резервуар сиха шоаш сиха тоайир цеха болхлоша. ХIанз шоай низаца резервуараш цIенъергйолаш ба цеха болхлой. Хала, хьерамалеч техника дIа ма дехьхара лоралуш бе беназ болх ба из. Цу гIулакха Iомалуш ба мехкдаьтта дIа-юха ухийтара слесараш новкъостий Нечаев, Шульгин, сварщикаш Закарчук, Бурлаков. Емкосташта ремонт еш ба уж. Укх деношка йовхал дIа-юха телача аппаратий турбашка тIоа юхе южаргйоацаш триполефосфат натрий чуйола довагор оттаьй. ХIанз болх бе йолалийтай из. «Керда техникеи керда технически процессаши», балла юкъеяхьара разделах цхьа мероприяти я из.

Цеха конторе дIачуйоаллача кердача техника стенд латт. Цига деша тайп-тайпара литература, керда журналаш да. Царех йоккха пайда эц цеха болхлоша. Иштта болх Iомаи лардa тIа вIаштIехьбаккхара тIехь вахаддаш къахьег цеха коллектива.

В. МАЛЬШЕВСКИЙ,
«Сунжанефть» НПУ КОТ-а воккхагIвола инженер.

ДIАЙИЙНА ХIАМАШ БИОЛОГИЧЕСКИ ЛОРАЯРА ИНСТИТУТЕ

Юртбоахаме вуламдергеша лоаттабеча къовсамa биологически метод — агрономий керда перспективни гераз.

В. И. Ленина цIерагIча юртбоахама Iилмай Еррнгсоюзни академе дIайийна хIамаш лорара биологически методий Еррнгсоюзни Iилма - тохкама институт йиллай Кишинева. Цунга дIаеннай йоккха лабораторни корпус. 117 Iилман болхлочои лаборантои хIамале а дIаболабьь тематически планагIа беш боле бола. Юрта боахаме дIайийнача хIамашта вуламдергашца, тутче паззарашца, овсаца къовсам лоаттабара способаш кийчъергья цаь. Институте декхар ца! — СССР территоре тIа энтомофагаш, фитофагаш, микроорганизмаш Iомар.

Михаил БОЧНАРЕВ,
(АПН).

МИШТА БОЛХ БУ ТIАХЬОЖАМХОША

Гуьйдаьхха кховчамбоацараш дIадоакхаш дикка болх баьб Грозненски нефтемаслозавода халкъа тIахьожама группа. Завода халкъа тIахьожамхоша хьинаре дакъа лоац рузкъан кхом барен лоредарен, производства резерваш лохарен царех пайда эцарен гIулакха юкъе. Дуккъал дIадахача шера 175 эзар сома мах бола электроэнерги, хи, хьй, реагенташ, мехкадьттIа продукташ кхояьй. Укх шера биъ бетта миллион киловатт-сахьат гаргга электроэнерги, 31 эзар гикал, тепловой энерги, 785 тонн довгор кходаьд.

Владимир Ильича цIерагIча московски завода халкъа тIехьожамхойн болхлой корреспондентийн тIахьежама жоп луш нефтемаслозавода халкъа тIахьожама группа «Халкъа боахаме резервех дикагIа пайда эцараи рузкъан дикагIа кхом барахь» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК совам бийцачул тIехьагIа оттаьь мероприятеш кховчаш мишта ю хьожаш тIахьожам лоаттабара хьадда план оттаьй.

ТIахьожам лоаттабу цехашкеи балха участкашкеи къахьегам вIаштIехьбаккхара. АВТ установкане модернизаци яра. № 4012 йолча установке дукхагIа парафин дехкхара, н. кх.

Халкъа тIахьожама заводской группашек посташеи хаддаьза тIахьожам лоаттабаро новкъостал дир производственни канализацен очистни сооружений хьалхара аргIа, оборудоване база чехкагIа хьалъъь яккхара, № 4012 установке растворитель, мехкадьтта продукташ кIезигагIа йоаяра, складашкареи майдашкареи оборудовани а материалаш а дораеча порядок оттайра, машинашкъа вагонех дикагIа пайда эцара.

Завода халкъа тIахьожамхоши (В. Зыбин, А. Наумов, Зайцев, р.) юкъарчал доаццаш дакъа лоац шекински эксперимент юкъейоалаеча. Цу методах болх беш я хIанз № 401, 402 йола установкаш. Из бахьан долаш балхара мукъавалийтав 42 технолог, моторист, инженерно-технически болхло, гIулакхера са, 5678 сом алапи кходаьд. Административно-управленчески персоналацара 16 саг балхара мукъавалийтав, цигара 24,8 эзар сома алапи кходаьд. Шекински методах юкъейоалаяр бахьан долаш укх шера биъ бетта 21,4 процент лакхьаьй къахьегама овсарле.

Уж хIамаш карагIдаьина дале а, нефтемаслозавода халкъа тIахьожама группа балха тIехь шен кховчамбоацараш а да.

Цхьайолча моттигашкацун эттув хьалхаза болх бе оргаиизаторски болх ца бараx, дIадоладаь гIулакх чакхдаккхара кIезига йоакхо ю. ТIагIертта къовсам лоаттабац мехкадьтта продукташ йоаш хилара. Укх шера 4 бетта заводе 2098 тонн мехкадьтта продукташ яйнай. Лехара тIехьожам лоаттабир битум арахецара, парафин доаккха кердда объекташ хьалъяра план кховчалъяра, из бахьан долаш 1970 шера 1-ча май тIаццовчаш планаш кховчаш ца еш йисар. Баьнет еча пачхалкхен средствашт дIаухийтар зе да моттиг ца лоацаш йитар группе. Халкъа тIахьожама заводскойи цеховойн группийн цхьаболча членаша дакъа лоацц тIахьожам беча, хьажараштъ ... дашта юкъе. ТIахьожам баь хьахиниа результаташ ... группий заседанешка, хоаьттиаш предложенеши мероприятеш уагтаец.

Предприяте, цехий, участкай коллективашта хьалхашка шоай балхах лаьца отчеташ яц группаша, тIахьожам баь хьахиначох шоаш дарраш дуцац. Кховчамболлаш вIаштIехьдаьккхадац халкъа тIахьожамхой балха опыт вIаши йовзийтар. ТIахьожама эффективность лакхъяра халкъа тIахьожама положене бокъонехи тороиехи бяззэ кайда эцац.

Уж кхоачамбоацараш тIехьа а ца тетташ дIадаха дехаргйола шай нефтемаслозавода халкъа тIахьожама группа.

Грозненски химически комбината № 108 — 110 йолча цехе къаьстта дика къахьегарца белгалъьннай комсомолка аппаратчица А. Ахмет-Валеева. Ши шу мара дац цо цига болх бу, цхьабаьда, хьинар яхо ца деш цо къахьегар бахьан долаш балха тIа хьалха латтарий мугIараштa юкъеехай из. Ши балха гоязал наьраьраьй цо лоацача хана. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай цунна.

СУРТА ТIА: болх беш а аппаратчица А. Ахмет-Валеева.

С. Хугаева сурт.

КЕРДАДАРАШ ЛЕХАШ, ТОХКАШ

Укх шера январь бетта дена, шекински методах болх бе кийчлуш цхьайоль мероприятеш чакхъаха йолайир В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Уж яр болхлой материальни безам совбаккхара, арахеца продукци дукхагIа хилийтара, болх беш бола нах кIезиг а беш, къахьегама овсарле лакхъяра тIаерзаь.

Завода установкашта юкъе эгара хьалхарчарца шекински методах болх бе йолаелар В. А. Шенна кулгалду № 7—8 йолча установка коллектив. Завода кхыча участкашка балха хьожаре йиш йолаш цига балха тIара мукъавалийтар виъ оператора гIончеи цхьа слесари. Шера цох пачхьалкхена хула пайда эзараш сомаш да.

Укх тIеххьарча хана заводе установкашта юкъе аьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лелаеш я Г. С. Санкьяни керте латтача установка коллектив. Цига къахьеган кхетамца вIаштIехьбаьккхаб, къахьегама овсарле лакхъяра а арахеца продукци дукхагIа хилийтара а дукха керданараш производствана юкъехьал. Шекински химиний опыт производствана юкъехьеча а хьалха латтача установкий коллективе тIехьайкханзэр из. Кхычахьа балха вахa йиш йолаш 5 болхло балха тIара мукъавалийтар установке. Уж хул беррига цига болх беча технологех 18,5 процент. Из бахьан долаш установка коллектива къахьегама овсарле 22,7 процент лакхъеннай, цунца цхьана лакхденнад технологий алапи а.

Творчески дукха балхаш деш я И. А. Бонoнецко керте латтача 15—16 йолча установка коллектив. Шекински метод производствана юкъеяхьара болх а кхыча коллективашта хьожам луш лоацача хана чакхбьиккхар цига. Кхычахьа балла хьожаре укх шерраца цига болх беш хинна бархI оператора гIончеи цхьа слесари. Цу мероприяте установка къахьегама овсарле 29 процент лакхъяьй. Шекински методах заводе иштта болх беш а кхычаш установкаи шин участкаи виъ коллектив. Цигара кхычахьа балха балх мукъабаьнна болхлой 22 саг ва.

Лоацца аьлча хIанзалехьа заводе шекински методах болх беш установкай, участкий бархI коллектив я. Шера кхычахьа балха вахийта мукъавала везаш хиннар 36 болхло мара воацача, хIанзалехьа кхычахьа балха вахa мукъаьбаьннар 45 болхло ва. Цхьан беттa цо пачхалкхчена 3,5 эзар сом пайда баьб. Юкъера лаьрхIача шекински методах болх беча установкашкарча хIара болхлочун алапи 18 процент лакхденнад.

Цхьайолча участкашка шекински метод производствана юкъеяхьарах ерригача завода коллектива къахьегама овсарле 1,3 процент лакхъеннай.

Цхьабакъда, шекински метод производствана юкъеяхьара болх дукхача установкашка, участкашка лела вIаштIехьбаьккхабале а, цхьайола кховчамбоацараш нийсденнад цу лоархIамечча балха тIа. Хьалха хиннача Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе шекинций метод производствана юкъе а хьеш, кхычаьа балха вахийта мукъаваккха лаьрхIа хинна болхло 39 саг вар. ХIаьта хIанзалца из керда метод производствана юкъеяхьаро цига ваь хIана вац. Уж кховчамбоацараш дIа а доахаш шекински метод производствана юкъеяхьара балхаш кховчашдеш да.

И. КУДРЯВЦЕВ,
В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе партийни секретарь.

КЪОНАЧА ГОРОДА

Укх юбилейни шера вIалла ца хиннача тайпара гIулахх да лаьрхIад тха баьцаддараш лелаеча бригада коллективо Назране бахача наха. Оаха цар тикаш чу, лорекаш чу шортта помидораш, нарсаш, кабуц, кхыдола баьцадараш хулийтаргда укх деношка.

Тха из ала йиш я, хIана аьлча дика хьувкъаш латт укх шера оаха дIа мал йийна хIамаш. ХIанз оарцагIлаьнинд тхо оаха тIадуьлача овсарах уж кIаллхаръяхa. Кхоаза овсарех цIенъяь 4 гектара тIара царсаш хIанз цхьоккха хIамах кхерам болаш яц. Шерра вIаьа даьржад цар хетолгаш, цхьатерра Iажагlа эза тохад.

Иштта цIена я 5 гектар кабуц, 4 гектар помидораш, кхо гектар морковкаш, хохаш, кабачкаш, кхыдола баьцадараш.

ДIадахача шера 300 центнер баьцадараш делар оаха тхоай къоначa города. Укх шера 5000 центнер лургда (план 4000).

Цаь хетолг хаи тха кхашие лаьар долаш каст-каста йовчаш хуьйя е (тIоадал дукха хилча силагIа цамогаш ма хулий баьцадараш), хIана аьлча ца хеддаш химически обработкаш ю оаха царна. Цу гIулакха даьрхIа вIашагIъелла механизированни звено я агроном керте а волаш.

Дуккача хана дена тха бригаде къахьегаш хьабоагIача дукхагIа болча болхлошта дIахьехе дезаш баьцадараш овсарах, лазарех мишта лорада деза, моллаш мишта а мел а тоха еза. Уж ба Шаихоева Эсет, Могушкова Дибихан, Килоев Хьусен, кхыбараш. Уж юкъе ба цу механизированни звенона.

Сон а лургба оаха тхоай городе болхлошта. Дика гIунал деш кхебеш латт оаха 7,5 гектаре тIара Iажаш, боаьнаш, хьечаш, кхораш.

Лоацца аьлча, тхоаьча ахоачача дахкъе Назране баха нах хьалха санна кхыча, городашка, районашка баьцадараш нийде дIа-хьа ца дайта хьожаргда тхо. Иштта да оаха укх юбилейни шера деина дош.

Б. ЧАХКИЕВ,
Наьсарерча «Назрановский» совхоза Наьсар-Кертерча отделене баьцадарий бригада бригадир.

ИШТА ХЬАЯЬЙ «СОЮЗ»

Космос карасъзакра дакъе дукхах лоархIамегIара декхараш кховчашлаьд «Союз» яхача кемай новкъостале. Кемаш вIашагIтоасаре дуккьашке экспериментальни орбитальни станци хьаяри, космонавташ, цхьан кеме чура дIаоаьр а бувлаш вокх кема чу бувлар, седкъашкара эскадрилья сигальяхар... хIаьта хIанз а эксперимента тIехьа эксперимент кховчашъеш а «Союз-9» яхача кема экипаж.

Сигал бихьача наькъа программа кховчашъяра кема конструкцин цун системаши Iомаярах кховчам хилац, тоъаш бац тохкамий, зоамий, экспериментий теоретически лардаш методикеи хараерзаяра. Кхы а творчески Iомали чакхъяккха ала кемаш лехка вах тIа я болаш даьча наькъий опыт, хIаьта дул а дикагIа хуле, из опыт, ма ярра цийна ха дезаь.

Цудухьа кема командиралла хержа эгтара хьалхарча комсонавтех ца! — космосе хьоча дерцача наькъашта кийчо еча, цхьана управлени еча, результаташта анализ еча юкъарчал доаццаш дакъа лоацаш хинна Андрияна Николаев. Цул совгIа, Николаев массаза я дакъа лоацаш дийнаш «Союз» яха космически кема хьаеча, цунна проект оттае йолаеннача юкхьехь денз.

Укх тайпара дар, Массекх шу хьалха керттера конструктор академик Королев Сергей космонавтий группага конструкторски бюро дIакхайкар лехнаш долча кердача кема макет царна дIайовзийтар духьа. Цига баьххер Юрий Гагарин, Андриян Николаев, Валерий Быковский, Евгений Хрунов, Виктор Горбатенко, Георгий Шонин, укх мугIарий автор. Экспериментальни цехе дIачудоал тхо. Тхона хьадухьаьлвоагIа вокхагIвола конструктор Евгений Александрович е тхо цунах цIи яха Iемача тайпара аьлча, Жени.

— Сергей Павлович кIезига хьалургволаш ва, цо воаццаш болх дIаболабенга дийхад цо, — йоах Евгене. гIаккха цхьа шийх тайпара кема йолча гIарса дIатIадургтхо. Царех ца! бургац мо гергаба, шьарача конусаца вIашка а оттабаь. Вож Iальмате йоккхача автомобильни фарана тара ба.

«Союза» хьисапарча кема чуIеча отсекий макеташ яр уж. Бугац мо горга хинна царех ца! такхьи вай орбитальни отсек долаш йолчо дер деш яр, вож Iохувшаю аппарат яр.

Цу чу а, вокхан чу а эргI-аргIа дIачу а хьийше, хьажа а хьеже, шоашта хетар ала аьлар космонавташка.

Iохувшаеш йолча макета чу эгтара хьалхагIа дIачухайшар Гагарин Юрий Николаев Андриян. Люка чу гIолла чурча компоновкага а хьежаш. Юрен Андриянеи дувцачунга ладуьгIаш вагIар со.

Iохувшаеча аппарата кабинаший бустамга диллача кIезиг-дукха йоккхагIа яр «Восток» яхача космически кема кабинал. Веерра (фоцеттарга) хьисапе оттадаьд кхо кресло. Юккъе латтача хьалхашка приборчи иль доалл дукхха приборaш сенна эш тхона юьхьнца ковш дапар. Кабина чу яр ши иллюминатори хьалхашкаха вийзр — оптически ориентатори. Юккъе латтача кресло чу дехка управлене шоай тайпара кохали доалкхар.

Юрийи Андриянеи эгтара хьалха шоаьгта зеденнар чуIийна вIаши дувцаш боахкар креслашка лашка шоаш дIаниф сбора дIаевехкаш йолча система новкъостале, тайп-тайпарча приборашкеи управлене пультакшеи дIакхоачалой хьежаш дIакхувдар, приборни доска тIара компоновка Iомайора, иллюминаторашка гIолла обзорага хьежар, соь низ тIабахача хана дегIа лостам теркалбора.

Чухьнахьа хьежа а баьина, тIехьанахьа макетага хьежа болабелар космонавташ. Юххьанца денэ шоашта тераьм тIаьшо йоалла чуспаеча ичитатов чура хьаьгIача двигателий соплашe. Кемна лостам телача двигателаша?

— А уж атмосфере Iойоссаяра управлени еча система двигателаш я, — аьлар Евгене.

Вож отсек экипаж салаIараи тайп-тайпара эксперименташ кховчашъяраи лаьохIача кема моллагIча. керттерча дакъа макет яр.

Чухьнахьа дIачудаьлча, Iальмате чIоагIа цецдаьлар тхо массаза а хулачарна тара доаца бусталлаш дола отсеки цун комфортабельности бIаргайча. Нийсвенна уро а этта паргIата латта йиш яр. Латта оагIорахьарча бортаца хьалъоттабаь диван латтар. Цунна нийсса дехьа оагIорахьа — тIачIоагIаь пульт а йовллаш йола сервант. ТIехьагIа гучадаьначох, орбитальни отсекера дукхача системашта управлени яра лаьрхIа яр из.

Диване лакхе хьалъуллар картина, серванта юхе йоаллар книжкашта лаьрхIа, книжкашта фиксаци ю приспособлени а йовлаш йола тархи.

— Ер да дош, — цецваьннеи уьлаигахьа вахан аьлар Гагарин Юре дIаьхдаь, — Укх мо йолча салона чу вахаши болх беша кIиран даха йиш я... оагIа санна.

— Из бакъда, — люк йолча оагIорахьара йовзаш йола оаь хезар. Кема чу хьачухьежаш латтар Королев.—ХIа-хIа, хьаарадовлал дагадаргдар вай.

Аваазьлар тхо комфортабельни орбитальни отсека чура. Цигга чу, цехе, «Союза» проектах лаьна эгтара хьалхара беседа хилар академикаца Королевца. Iальмате дукхача плакаташ тIара Королева дийцар кема сенна лаьрхIа да, дIагIоллара йовзийташ цун компоновкаи конструкцехи лаьца.

— Цхьана проект оттаеча эгтара чIоагIагIча тайпара дакъа лаца дезараш шо да — аьлар цо космонавташка. Шо да наькъа доладеш ес тахка дезараш а.

Оаха дукха кхоттадаш дир Сергей Павловичага.

— Согаоа дукха ха гIеот шо,— аьлар цо. — Кема хIанз а хьаде дола мара даьлаш, кхы а болх бе беза. Дерригга а тахан вайна хетачa тайпара вIаштIехьа ца дала а таргу. Цудухьа эгтара хьалха шоача меттахи шун замечанеши, къаьстта а орбитальни отсекех ярааш, шутара хьадазаа лоаоа сона.

Космонавтий замечанеш Сергей Павловича мел чIоагIа теркалъю а хоаш, оахош эгтара хьалха дувцадаш чIоагIа лоралуш дувцар оаха. Цунца цхьана, юкъхьанзара из къамаьл халача, дукха къахьегамеча, цецвоаккхаш чIоагIа безам тIоахача балха юхьиг а хинна дIаэттар.

ШоллагIаш автобуса чу массаза а санна къамаьлашта тIера дапар тхо. Къимегтел макетагIа долаш а шийла хьалхагIа хиннарeа боарам боацаш хоалхамегIа долча кердача кема уйла еш вар хIанвар. Оаха уйла йоа лехьагIа тхоай кхаьха дераеча наькъий, тхоай торсий, тIа-тIа алсамдулача космосе ахара декхарий.

Цига даха тхо дIадаьккачул тIехьагIа дукха ха ялалехьа группа вIашагIъеллар лехкаш долча кердача космически кемаца наькъ аха кийчо яра. Цунна юкъевахар Гагарин Юрий, Николаев Андриян, Волынов Борис, Хрунов Евгений, Шонин Георгий, Горбатко Виктор. КIеззига тIехьагIо цу группана юкъебахийтар Комаров Владимир, Береговой Георгий, Шаталов Владимир, Филипченко Анатолий.

Кема хьалеча квалифицированно дакъа лацар, цун конструкцина ярра Iомаяр, дергболча космически тохкамий теоретически лардаш карасъзаяр духьа еррига группа, цу ханале лакхера образовани йолаш хиннача Комаровгара, Береговойгара, Шаталовгара, Филипченкогара дIаеккхача, ТIема-Фе инженерни академе деша хьожайир.

ХьатIаэттар хала деноши мелемера дешар. «Союз» яха кема Iомадар, сигала ахар, парашютаца чукхчесадалар, медицински тохкамаш, спортивни тренировкаш... Цу цхьаь ханна «Восход-2» яхача космически кемаца наькъа вахьа дублералла кийчлуш вар Хрунов Евгений, хIаьта Гагарин Юре, Николаев Андриянна, Комаров Владимира йоккха общественни болх бора.

Хьалаш сел чоалхане доллашехьа а, академе преподавателаша цхьаьккха тайпа гIойле яцар, цудухьа гойкаш а хилар. Зачеташ дIа ца лург а ха йоагIар, предмет юха дIадала дезаш а нийслора. Уйла еш этта да, дешар, творцкаш керда космически техника карасъзаяр цхьана таратеш хинначa космонавташа мел йоккхий колонаш ешайора.

Диццалийта дагIаш, тIерко е езаш хIаране дезал, даьгахьара йIоахал эшаш бола бераш хинне хилар. Космонавташ кийчбеча Центра инструкторски состав кема системаш Iомаяра шийна хур да группана ма могга дукхагIа новкъостал де гIертаьш яр.

1966 шера Королев Сергей дIаваьлар. Из цхьа моллагIаар санна вовза саг дIаваллара чIоагIа гIайгIа йора космонавташа. Цу хана цхьаьа моаршал хьаэцаш лар керда космически кема. Чакхъяьккха езаш дукхача тохкамий комплекс яр. хIаьта уж деча хана, моллагIча творчески балха тIе а санна, цхьаза керда конструкторски решенеш хьалхашка уеттар.

Массаза а конструкторски бюрошка, тохкама лабораторешка производственни цехашка ухаш бар космонавташ. МоллагIа теоретически заняти, массаза я, системай, агрегатий конструкци, приборий болх гойташ хиннача цехе чакхйоалар.

Шоай самолеташ лехкара опыти хIаьта иштта орбитальни наьгьа ахара опыти теркал а еш, космонавташа лоархIаме замечанеш юкъеккхьар доска тIа приборий дIашийсъяра, управлене органаш хьахаржара, иштта кхы дIахо. Из бIарча цхьа творчески процесс яр инженерашa - конструкторашеи летчикаша - космонавташеи вIаши доккха новкъостал а деш.

«Союз» яхача кемаца цхьана хьаеш яр тренажни средствааш а. Конструкторашa тIехьаке кхетаоре. совершенни комплексни специализированни тренажерел соанагIа кемана лостам телилга Iомахара кхы тайпа средствааш космонавтагa йоашилга. Цудухьа, чуIеча отсекий чухьаре интерьер бокъонца реальни кема интерьер морг. яр; тренажа тIерча системий болх кема тIа оттаьича системий бaо морг бар. хIаьта визуальни телевизионни зем боахача средствашка чинчао орбитальни наьгъа волаш оттаер санна йола реальни динамика яр. Двигателийтадатир двигателаша беча балха таташ дужаденга а. Аллхха цу чу тоьаш ца хиннар кема орбита тIа доаккхача а Iодоссадеча а. хIаьта иштта орбите гIолла лелаш дозал доацача а участкашка тIаболаш бола низ бар.

«Союз» яхе кема цкъа сигала даха цIадеча гучадьлар, экипажа члений функцеш къоастаниза яра ца хилар. Кема сов чоалхане хилароа Iилма - экспериментальни программан дIадехар тоъал лоацача хана цхьан сага вIаштIехьдаккха хала хинна, боаьам боацаш шера тайп-тайпара экипаж Iомаелга. Цунца дувзаденна кема тIара инженераш а баь группана юкъебихьар инженерни тохкамеи балха опыт йолаш хинна Елисеев Алексей, Кубасов Валерий, Волков Владислав, Севастьянов Виталий.

Цхьана болх беча хана инженераша летчикашта новкъостал доле кема чоалхане системаш а космосе беча Iилма-тохкама балха хана дагадоа цхьадола предметаш а Iомадара. Летчикаша инженерашта новкъостал дора кема лехкара къайленаш Iомае, приборашта массенахьа а цхьатаара мийса теркаш тIалоаттабе, сигала болаш зем баккха Iомале, дикагIа йола моттигаш нийсъяьнача хана хьацар долаши сих ца луши хила.

Сигалвахара юкъарчал доаццаш эшаш йола кийчо динъ даькъах латт ала мегаргдолаш яр: кема конструкце тIеххьяра вариант Iомаелга; наькъа вахара документаци кийчъелга; комплексни специализированни тренажерашт тIа тренировкаш елга; медико-биологически кийчо елга.

Дага а доаш, къахьегашъ йоккхо еши дIайодар ка, уагIлахийта мара ца дезаш дола кема а хинна дIаэттар «Союз». Хьоча наькъа кийчо яь а кердача кемай экипажаш кийчъяь а яьлар.

Сигалвахар «Союз-1», «Союз-2», «Союзаш-2 а 3-а», «Союзаш-4 а, 5 а». Цул тIехьагIа вахагIа, воахIагIа, баохIагIа. Цар новкъостале сийлахь оагIош хIезига цхьаьян космонавтика дегIайоалаяра историе юкъе. ХIанз сийоза сецъаь а хинна бийсаначa сигала гIолла гобоахаш лел кийсагIа «Союз».

Юрий РОМАНОВ
(АПН).

21 июнь — медицински болхлочун ди

НАЬХА ДУХЬА

МАЛХБОАЛЕ к1еззига к1ай-яла мара йоаленнац. Шоай г1ар новкъа хилар кхераш санна шортта 1ех юкъ-юкъе хьалха сомаьлина бог1алаш я. К1оаргача набарах йоал Бурочe.

Дени бийсаннен юкъе эгара, бо-наг1а йола ха я из. Цунна духьа-ла-м ч1оаг1ах дола лазар а отт-алац. В1алла х1ама гунахь хоа-лаш, в1аала шоай дег1ана лазар доаццаш санна мерах г1ар кхийтта бена Соняй палата чура халаг1а йола унахой а.

Соняс а лургдар х1ана 1оал-г1оояц. к1еззига мукъаг1а наб-ъеш духа х1ама. Ейш яц. Бокъо яц. Довзуш лорадеш латта, часо-вой санна палата чу а1амига 1а-кад ялнача секунда оаршаг1ъ-яла еза цун. Цу бехктокхама ниа ч1оаг1ах бъ. Ц1о юхатох ваь, кхийола уйлаш, г1уллакхаш.

В1арчча папкай мор1 хьал-хашка 1о а билла царех цхьаццанега хьежаш яг1а из, берий тет-радашка хьехарко санна. Цу папкаш чу а цук 36 унахочун лазарий историеш, яхар. Хиний эргало д1аязъе. Уйла е, укх сахьата хьабоаг1авг1олча лорадица дег1ила еза цун.

Лор профессия — дукхьала болх, специальность хиина 1ац Соняйна. Цун салоIам, сакъерлам, бохам, дег г1оза я из, дерриг а вахар ла ший дика а йо а т1ехь. Из уйла кео чу йолаш студента г1анда т1а хайра, из дага йолаш болх д1аболабир, из дег чура ца йоалаш д1а а г1оргья. Иштта еза цу къонача йо1а ший профессия.

Веште цуй-м кхоъ я профессия, институтски диплома т1а теравсат а аьнна ца1 мара д1а-хьаьвеце а. Дикача хирурго сана скальпелаца болх бе хов. Из говзал духхьала безам т1абилла-рах «шийна» аьнна 1омайир цо институте. Ховра Соняйна из шийна аьлча а, яхе пакъайрг-йолга. Массадолча лазарь духьал отта, новкъостах де, оарцаг1оала хоаш хила веза лор.

Дукха ха йоаццаш гучадаьлар Соняйна шоай заниттеш чакхъьяча «хирургий» группе а ухаш ше бе боаллабаь скальпель мел ч1оаг1а ешаш хиннай.

Бийса юкъе яха ха яр из. Аварий хиина ч1оаг1а. Лоаваьаь саг воаламир Бурочуча больнице. Цу сахьате т1о ца дича соцаргволаш вар унахо. Хирург т1еххоачаргвоаш гаьна вар. Иштта хир дукха ха йоацаш институт а кхийке цу больнице болх бе аьнча Ужахова Сонийна. Эгара хьалха духьал этта сурт, хеххар, бехктокхам. Цу сага ва-хар цуьна карадола миносташ яр уж. Кхы саг вацар оарцаг1ваьа, цуй йохабьча лаьхата хьежа. Операци е къонахчул дессар йо1а дег чу, ший цун г1о де кангхиларах тешаш бессар. Цхьа секунд ца йоаеш операци еча стола т1а а вилла в1алла ше дерга аьнна ца хийттар де йолаелар Соня. Грознера хьалхиха лор хьахкаьнилехь аттача ваьлар унахо. Яьча операцие а хьежа к1ирвенна Соняйна б1арзахьежав лор. Делача б1аргаша хьахьокхаб яьча операцена из мел раьза ва.

Иштта ораг1 я яьнна 1ожалгара саг ваьккхар Сонис. Х1ана ше д1а-хо дарба дийтаи1 долча моттигера къьхетаьш ухийт Соняйга цу унахочо, баркал ала ше цун мел раьза ва д1ахайта дош корадаг1ац.

Къонача терапевта ц1и д1ахозаш латт Наьсарерча больнице. Ца1 лор корвонязар сона т1ехьале дика йолаш специалист хургья цох мара олош. Раьза ба цуна унахой.

Соняй кхо профессии я вьннадар шай. Хьалхара шинъ маладаг1аш я хов вайна. Уж 1омаеш цо дукха дийнаах, хало яьй. Кхоалаг1йола профессии атте кхочий цуьнга. Институте хьийхайц, книжка т1а йийшаяц цо из курс ньюхаяц. Цун дег1аца а из ч1амига йолаш деъз, цуьнца дег1аенай из, «лоам бошабайта» профессии, талант.

Лазаро корзаг1ажьмаьнча унахоца оалаш, ца дуьйцаш х1ама дисац цкъаэ. Соняй палата чу а бо пу тайпара нах. — Бакъда, цар шийна баь бохам, хьалхетар гучадаьккха, шийна из йовза-доли царга д1акайта моттиг николургьяц шоана. «Лорага тац эг1азьахар, унахошна яхь лацар. — йоах Сония. — Эг1аз я ца ухаш, из иштта ший садуаш, хургволаш мыйта сергвар-хьог1 яхаш уйла еш хила веза лор цо шийга функнаг1а кхе я, моллаг1а йоавеш йоа яь».

Наьса йоаъ Соняс. Сага дог — бъткъа ровне мора ба. З1амигача а миха, фене талг1е-кага белабу из, а белхабу, хьоаст, а ховхабу. Иштта ба унахц1енача низ болча сага керчура амерза. Х1аьта унахочун бед кхы а ч1оаг1ах оалбале хул. Дукха х1ема дезаш из хоазабе.

Цудухьа х1ара лората шприцали таблеткали совг1а уж «лоам бошабу» молаш а хила еза. «Дега порок а йолаш цхьа унахо вар са палате, — йоах Сонис. Дийна вусаргваш аллал халача кхьча лазар дар из. Х1ана дикаг1а хиина ц1аявхев из. Уйла к1 из ц1а водаш цо аьннача дешей: «Молхош хиина-м 1ац хьона со аттача ваьк-кхарш»...

Цунна хайнна сага дог г1оздахха, из ший лазара духьалоаттаве низ бола Соняй доаш шийна мел дарбане хиннад.

Х1анзза мара д1ейоалбенна-баш Соняй къахьегама нихь. Совг1аташа, премеша белгалъьяьха моттигаш яц цу т1а. Бакъда, унахоша, коллективо цун деча сийно сейрдам баьккхаб из. Из а да-кх доикхаг1а долча совг1атех ц1а.

М. ЗАНГИЕВ.

Сурта т1а: Ужахова Соня.

Фармацевташ — лорий г1оначий

Укх дунен т1а дукха бац лорашки фармацевташи санна в1ашин доттаг1ал, бувзам лелабеш нах. Уж в1ашка уллараш я цар професеш. Фармацевт воацаш лор де х1ама дац, лор воацар фармацевта а де х1ама дац. Иштта шоайла ювзаенна я уж шин профессии, 1илмаш шишший тайпара, хьаьст-къаьста дале а.

Деккар а ца1 да тха — наьха унахц1ено лораяр. Лоро дарба ду, оаха дарбанна эша молхаш хьаю. 1елашъю, лораю, д1ахец, лох, керда араьхина молха лорашка д1айоавийт.

Лоаша аьлча ширицаш бе-йоакхкеяий эгара тешамег1а дола г1оначий, новкъостий лоархI оаха тхоех. Оаха, тхоай болх в1аштI1ехьбаккхарга хьожжа мосы духа хургбаш лорий болх а.

Ий деккар хьалхадоах оаха тхоай аптека коллективо масса хана а. Республике хьаьхаьча, хьаьа керда молха, медицински инструмент, оборудоване тхоай мехкдаьттехоштa сихаг1а 1е-лашъе г1орт тхо, дарб йадаьча рецептах эша молха аьнна сега юха ца дерзийта фармаг1дувл.

Къаьстта теркам т1ехьийт оаха тхоай района юрташкарча аптекашта (цхьъ я уж тха аптекоуправлене чуйоаг1аш), ц1ана аьлча цига бахача наха хьалаг1а да д1а-юха бада транспорт, лаха, эшаш йола молха унахчоа хьатIье. Цу-духьа уж аптекиш дикаг1а йолча кадарших, медикаментаца 1алашъе г1орт тхо.

Торгово - финансови планаш кхоачашъяра, эшача молхашца нах, больницаш 1алашъяра республика районерча аптекашта юкъе хьалйале тхога я. Хьалхарча квартала задани 130 процент кхоачашдир оаха. Укх квартала яр а хургъиц кхы к1еззигаг1а.

Массахана а пачкахьалкхенсара продукци хьакйрах чакхдалац фармацевтай деккар. Уж молхаши медикаментайи хьаю сырье юха ахийта а еза. Тхона. Кавказа дарбан бахьаца юкъе дахача фармацевташта, дукха хила г1улакх а дац из. Эгара хьалха б1аьсти арецаш баьццара сраа йолалуш а гул а яь 600 килограмми йоккхара баьцаш д1ахьайттар оаха. Уж я шинал 20 килограмм дукхаг1а.

Тха города аптека сийрдача йоккхача йомешенв в1ашаг1беттарг лораш бала нах, амбулаторни хьисапе дарбаш дайташ бола унахой. Царна оаха тайп-тайпарча лазарех лаьцо профилактически беседаш ю, х1аьта молхаша дечa дарбах, цкъаза, царех кийсе пайда эцаш ца хилара цар деча зенах лаьца дуьц.

Дукха опыт йолаш, шоай болх дика боашаш нах ба тха фармацевташ: рецептех молхаш д1атела Пузенко Елена Ивановна, т1ахьожамхо Яндиева Раи, Санитарка-лаушерка Ермоленко Галина Андреевна, кхыбараш.

Тхоай мa хулла дикаг1а кхоачашде г1орт тхо тхоай мехкдаьттахой хьашташ.

А. ЧАХИРОВ,
Малг1обиннерча аптека заведующий.

КАЗАХСКИ АРЕНАШКА ГОРОДАШ ХЬАЛЪЯР

Казахстана кълабеседе массанаьа а цхьатарра целинни лаьтташ карадерзаде доладелча дезз (1954 шу) укхаза хьалъьа городаш шоаза дукхаг1а хиннай. Цу районашка городаш хьалъяла г1улакх д1ахо дег1адоаладелга советски архитектораш х1анз оттаьь боллаш латтача генеральни планашка белгалдаь да.

Къаьстта сихаг1а дег1айоалае оттаьй специалисташа Целиноград, Кустанай, Павлодар. Пхийтта шу даьначул т1ехьаг1а царех х1ораннахьа бахе дах 300—350 эзар саг хургиа дукха совг1а-эшаг1а воацаш х1анзчул шозза дукхаг1а. Иштта уж дег1айоалаелга цу городашта индустриализаци ярна дувзаденна да. Масала, Павлодаре хьалъеш латт тракторни алюминиеви заводаш, химически комбинат, Сибарег1а доахаргдола мехкдаьтта чакхдоаха завод хьалъе моттиг хержий. Машинашъю лоархIаме центр хургйолаш я Целиноград, х1аьта Кустанай — яйгача промышленноста центр.

Генеральни планаг1а ерригача целинни городий керттера структурни элементаш я чу1еца ц1енош-цен торгово - общественни центраший д1айна хьалъеш йола микрорайонаш. Микрорайонашка хьалъе лерх1 диазза - пхаззэ в1аштIаръяь адамеш, цхьабакхьде, цхьадола ц1еноиш барх1 — итт этаж йолаш я хургда. Х1аьта города гобаьккъа хьу йог1аргья арг1ерча мидахи демахь уж лораяра. Х1анзарча санитарни ерманац цига баха нах тезача хица 1алашберебола тешаме хьасташ кораяьд казахстански гидрогеологашта.

Х1анз казахстански целинерча городашка цхьа миллион саг вах — цига баллиа берригача нахах дизаг1а дакъа.

Владимир ГАНЖА.
(АПН)

Башкирски юртара керда тикаш

Х1анзарча архитектурни хьисапе бетонахи кизгахи хьалъеш йола торгови предприятеш Башкирски Автономни Советски Социалистически Республика кердача колхозии совхозии юрта белгалонех ца1 а хиина д1аяттай. Цу тайпара я Уфимски района Чесноковка яхача юртара «Колос» яха продовольствении тика. Цун пенаш — дерриг кораш, Тайп-тайпара бесаш долча пластиках яь я антриаш. Мозаични панноа ега я торгови зал.

Районни центрашка хьалъеш латт йоккхий универмагаш. Башкирски юрта торговли в1аштI1ехьйоахаш йолча потребительски обществай Башкирски союзе сведенег1а, республика юртара торгови сеть дег1айоаланарга д1анхийтача капиталовложеней боарам укх т1еххьарча диъ шера 31 миллион сомал т1ехъьяьнай.

Ер пятилетка кьайоаеелча денз районни центрашка, колхозии совхозии уселебашка хьайналлай 611 тика. Хьалъьяй холодильникаш, маьх ю пекарнеш, товарни складаш.

Башкирерча аллха потребительски кооперации системаг1а ер пятилетка хьайоалаелча денз товарооборот 37 процент х1ана еннаиц дикка баккхенай, х1аьта укх шера 640 миллион сомага д1а я кхоачаргья.

Анатолий Праздников,
АПН корреспондент.

Мушех даь т1ий

Из тайпа конструкци йола т1еьш СССР-е х1анзалца хьаланза да. Цу г1ирсе идея дег1айоаийтай Промтрансниипроект яхача институте Ленинградски отделене болх-лошa. Шенна т1е вантоен мушек 1оелаелургья х1ан г1олле кемаш ясла 1ааьньмато йоакха пролет. Ватхъа метр эн т1аро лакха айергья из лазмача хьаьабетоннии д1анамо — кото. Вантий — ян сантиметр сомача вошия муший — новкъостанца цо хьалдоаттаргъа т1аг1олла д1атосса ши пролет — 200 а 136 а метр. Дерриг т1ий шишача ошанах, эгара толламаг1а йолча мерний бетох, 24 метр шера, 13 метр гаьтта лакха хьалде воаш1. Цу т1е г1олла леларгъа автобусаш, троллейбусаш, трамваш, тресса ергIенца г1алаьната тротуараш йоаларгьа.

(АПН).

Мехкадаьтта а1еж техай Новосибирски областе промышленни доархIаме ца1 мара йоацача Верх.Тарски майдаа т1арча скважина. Денни бийсаннен скважина лу 300 тонн мехкадаьттеи 25 эзар кубометр попутни газе. Шинъа эзи километр к1оайгачара даьнхад мехкадаьтта. Мехкадаьтта даьнна керда моттиг — Сибарег1а эгара къулбеъьян машинаьъа эгара гаргаг1ен е. Барабинскера 100 километр д1а я из. Еррига Сибарег1е «мехкадаьтта т1а латтимаьна» дукха ха хьалхаг1а ионахошти хийтар бакъду мастера А. Рыжкова коммунистически къахьегама бригада эъахача скважина. Сибарег1ен къулбеъхьара район д1але йодача хана «1оаржа дошув» дуъхаг1а доаллайн лиал ц1е гаш я.

СУРТА Т1А: хьагуш я Верх.Тарски мехкадаьтта доалача моттигера № 1 йола буровой.

А. Полякова сурт.
ТАСС фотохроника.

Хьалха латтача бригаде

«Старогрознефть» НПУ транспортни контора. Сийлен книжка т1а итт шу хьалхаг1а даьча йоалламашка хьежаш ваг1аш цхьан сурте теркам т1аазар са. Безамеъ веланенна саг вар цу т1а. Сурта к1ал даь йоазув латтар: «Транспортни контора шофер Яковенко Иван Пантелеевич. Августа бетта 1951 шера дена конторе болх беш ва. Цу юкъа овсаре къахьегарна ше дикаг1йолча шоферех волга хьахьекхад, автомашина дика технически доалду, из йохийташ кхьчарчул дукхаг1а болх байт». Итт шу хьалхаг1а даьча цу йоазоно нов. Яковенко хьанаьза къахьегамца волга хьахьокх.

Дукха ха йоаццаш Старопромысловски районе массанена тургдолча латтача района дикаг1а бола нах т1абоьча витрина т1а дайра сона цу сийлен книжка т1а хиначоа тава сурт. Бурувлетта мастер, аьнна, дар цуьна к1ал г1олла даь йоазув. Кхьнар хила мег ер аьнна, хийтар сона. Цхьабакъда, д1атехкача уж шаккхо а ца1 хиннабар.

Скважинашта капитальни ремонт еча цеха мастер ва нов. Яковенко. Цунах, цун къахьегамах ялле лой сона. Вай республике укх шера 20 миллион тонн мехкадаьтта лакхара биьржача къонсамо юкъе а ала сихаг1а цу отбежага кхачара дьнаре къахьег цеха коллективо. Толаме лоарх1аю ший деккарех. Коллективе а белгала ва мастер нов. Яковенко.

Шофер волча хана бурувлеттача скважинашта аьна мухь д1аяха кхухьаш вар ша. Цхьоалаг1ча классе шофер волча цуна хийчахьа аттаг1а болх ваьргбар. Цхьабакъда, дзим кердадараш леха, хало ла еза бурувлеттарий болх бевзалу цунна. Лаархаг1а 1омавала вийзар. 1953 шера Старопромыслашка мехкадаьтта техникуме сайрийнара фидиал хьайийлар. Цига деша веза нов. Яковенко. Болх беш ваьа 1958 шера дийша воал из. Цо цига 1омаю бурувлеттара техника, Ше теоретически 1омадаьр практически ч1еаг1ден халонех ца къахкаш къахьег Иван Пантелеевича. Опыт а организаторски талант а цхьатарра йолаш волга хайпача кулгалхоша бурувлеттача бригадана доалле оттаву из. Хьалхаг1а а шоай деккарех лоарх1айера коллектива. Цхьабакъда, Иван Пантелеевич веначул т1ехьаг1а ихы а ч1оаг1белаа коллектива барт, оцаг1а къахьега ьлар. Шоай деккарех д1аккхетайара совг1а боаг1-бог1ача д1анийсбора, эшача новкъостал а деш хьалха хьалхахер цо, халонгдар ше де г1ертар. Из дерригa гуча болхлошa ши ше т1ехьа ца эша г1ертаи дог ц1ена къахьегар. Лакха квалифицированни мастер хилара тарра скважинаш тихкарен тоаден халаг1дола билхаш цунга лейт. Хьалхарчарна коммунистически къахьегама ударник цар нов. Яковенкох. Цул т1ехьаг1а дукха на хилалехьа ца кулгаллеча коллективаш а сдар из сийлен ц1е.

Дукха ха йоаццаш Хаян-Корта т1а йоккха мехкадаьтта к1еда техар № 60 йола скважина техкар Иван Пантелеевича бригада я. Скважинашта капитальни ремонт еча цеха бригадашта юкъе дикаг1йола бригада лоарх1аш я из. 1аккъьялча ахоачаш еха даьтта 19 скважина яха дийна яь бола йолаллийтай бригада боалле яа пятилетка доладелча денз. Б1аьн тоннаш «1аьржа дошув» лена хургда цар, кхы а дургда. Ала деза, дукха къахьега дийзар цар из дер. Планах 85 процент мара йоацача бала ланах пайда эцига 93.8 процентага д1акдеачийт барт болча коллектива. Йоккха опыти лакха говзали йолча нов. Яковенкос производственни кхетамeй болх дика в1аштIехьбаьккха лелабар бахьан долаш да из. Х1ана Хаян-Корта майдерча № 20 йолча скважина ремонт аьлча пятилетни план кхачаикьаь йоал бригада. Х1аьта цо хаттабистеяла а лерх1. Укх шера 17 скважина т1еханка тоаьй ремонтъераш. Ах шера планах йоаг1ачул 3 скважина дукхаг1а кул уж. Цар из толам баьккхача нов. Яковенко бригада дика дакъа лаьцар. Нагахь сийна хьалхаг1а дикаг1а-вог1а болх бераш къестадуш хиннабале х1ана массане цхьатарра дика бола бу бригадерча наха. Царех хьакъьдеставе йиш яц Иван Пантелеевич а. Иштта дика лел пятилетка хапал хьалха кхоачашъе лош зеннача коллективa г1уланхаш. Из цар сийдоаккхаш да.

А. ТИЩЕНКО,
«Старогрознефть» НПУ транспортни контора прораб.

Центральни нерви система талха е из толхар бахьан долаш ахийтта тайп-тайпара лазараш долча берий ц1енхаштта терко еза, царна даим т1ахьожим лоатбе беза. Из дика кхеташ горздравотдела чуйоаг1ача берий поликлиника берий психоневрологе дора Агасарян Дина Рубеновнас.

Укхаза ше болх беча пхийтта шера дукхача бераштa дарба даьд цо. Дукха да хьалха психически физически дег1а ца доаг1аш дусаргда аьнна хийтта бераш х1ина школе деша даг1ш. Йоккха дег1оз я из берий дашита-воаношта. Ц1аккха а йиллаш царна дог ц1ена, безама 1ымерза, наьха дегашка хьача хоаш йола лор.

Дика болх барах шоай коллективе, горздравотделе белгал1оаккх нов. Агасарян.

СУРТА Т1А: Берага ладийгаш я берий психоневролог Агасарян Дина Рубеновна.

И. Панова сурт.

КЪАХЬЕГАМХОЙ УНАХЦ1ЕНО ЛОРАЕРАШ

ШУ д1аяолаш тха районо унахошта дарба деча, лазараш ца хилийтара профилактика еча ший тайпаца хувцамаш да хулаш. Цу г1улакха къаьстта хьоккхаме хиннаа яр деза В. И. Ленина юбилейни шу.

Фуд цу хьалъе тха Сунжерча лорашта хихахетар деш, цар а бахача наьха а вег г1олдозиххаш хиннар? Из хьовзича эгара хьалха духьалъотт укх шера районе болх бе йолаенна башха поликлиника. Кхьиеттел городаш а дукха яц цу г1улакха тхоа т1ех дарг1а йиш йолаш.

Сийрда, йоккха саииарг1ата 15 кабинет я цу чу, бокъонна тахана еча медицински оборудованеца кийч а яь. «Цу лазара вола специалист вай районе вац» аьнна хьалха санна ца1 пациент аравлац цу чура. Сага мел хулаш дола лазарашта дарба дара эшаш йола специалисташ цу чу ба.

Цу т1а цхьакха а да белгалае делаш. Цхьайолча моттигашка дукхаг1а бола нах дарба де центральни, е районни больницешка тхаш куя. Из да юрташка бахача наха лорий 1уна дог1ача тайптара в1а ца кхоачилга. Тха районе а хиннай из проблема. Х1ана яц.

Тха района юрташка мел эша х1ама, дика специалисташ а болаш районни больницел совг1а кхы а 6 участкови больницаш и 18 фельдшерско - акушерски пунк-таши я. Цу медицински учрежденеша ше долча то1аду гучаьялъна д1а-хьа дувла лазар, гаьнна дарба де саг деханз нах д1а-хьа ахийташ.

В1алла хиннабац тха районера лораш х1ана санна шоай болх к1оарга бовзаш, цох кхеташ. 356 лор ва тха районе. Царех 67 даьхера лешар диишa ва, 269 юкъера медицински специальностaш йолаш ба. Царна юкъе дукха ба д1ахо дешаш, шоай знанеш кердайоахаш.

Дукхача шера тха партийни, профсоюзни организацеша х1ара лоро шоллаг1а профессии 1омаяраш деккар хьалхашка оттадьзар района медицински коллективa. Х1ана аьлча лора миссел из шоллаг1а йола профессии эшаш нах дукха хургбац. Из массаналхьа а эш. ниччахьа ше т1ахкаьчача, эшача метте унахочоа оарцаг1вала хоиш, юххьанца эшаш йола новкъостал де хоош хила веза. Духхьала «хьалхашка» оттаьх зиганзар оаха из деккар. Цу г1улакха в1ашаг1ъеха тайп-тайпара кружокаш хилар, х1аьта курсашка деша дукха д1а-хьа ахийтар оаха тхоай медицински болхлой. Цудухьа х1ана тхона юкъе дукха ба 1а д1аоттабаьча бола бе ховрг1ола «универсалаш». Масала, хьалхаг1а акушерка хиина Руслна Клавдия Петровна, хийнца йоккхаг1а йолча сестрай болх бе хоаш я. Цул совг1а физиотерапевт кабинете медсестра я из.

Х1ара шера, х1ара бетта к1еззигдуш доаг1а районе лазараш. К1езигаг1а хул унахой. Къаьстта теркам т1абахийта духьал увт лораш х1ана юкъ-юкъе нийсдуча туберкулеза. Тха туберкулезе коллективa деккар да йа ше хьайнначa то1але. цига низ ца болийта. Цар из кхоачаш а ду. Цу коллективa кулгадеш ве хьийвар дола, йоккха опыт йола лор нов. Ремуржиев.

Цу лазарах ц1ийгаш вола х1ара саг вона цигарча лорашта, из чуволи дезал бовз. из хоадаш бувзаш лоаттабу. Беседаш ю.

Цу г1улакха из хадаш эгара тахьнаг1а яьча моттигашка д1ахьа ухаш керда легковой машина я. Цунна д1а-хьа кхуъ памогаш бараштa мел эша молхаш а.

Наьха унахц1ено лорайра, цар хьашташ кхоачашду йораш айбара кхьча районeа т1ех хила г1ерт тхо.

Тхона юкъе дукха ба дика творчески къахьегарах парте, правительства, моттигерча органаша белгалбаьча лораш. Инфекционни отделене заведующи нов. Журавлева ший республика заслуженни лор я, берий отделене заведующи нов. Аушнанова — РСФСР-а заслуженни лор я, сийлахь наьха унахц1ено лора ю отличник яхеа знакаш йоаха райбольница керттерча лора нов. Оганесяица наьаха т1а. 21 шу да цо лорал болх бу. Дукха ба тхона юкъе эгара сааг1а сийдолаш тхона хеташ йола В. И. Ленина юбилейни медалаш хьаьнца т1а ялаш а.

Духхьала шоай деккар, шоай дарбан болх ба 1аш тха йоккха лорий коллектив. Каст-каста субботникаш а еш шоай учреждени кхы а хоаг1а, дикаг1а хилийта новкъостал ду. Ассиниске хьалъяь участкови больница духьала лораша шоай низаца хьалъяй.

Тхоашка доаг1ача закъа иштта къахьегаш, тхоай иих хьинар знанеш ца кхоеш тхоай района сий лакха лоаттаде дага да тхо д1ахо йолача хана а.

З. СИНОЕВА,
Сунжерча райбольница керттерча лора заместитель, парторганизаци секретарь.

Грузера пионерски ахка

Укх аьхка республикерча пионерски лагерашка са а лоIаргда, шоай унахц1ено ч1оаг1 а ерья Грузерча болхлойи з1уламкерча наькен 75 эзар бер. 1аламо эгара ч1оаг1аг1а хоза яха моттигашка, лоамерча курорташка, Груз 1аьржача форда йиста й1оаплала яла лагераш.

Укх шера дукха а дукхаг1а церъенна республика пионерскиа комсомольскиц актива лаьрх1а спортивно - унахц1ен лагерий сеть. Къаьстта шоай тайпарча 14 лагере саллоIаш турбо футболисташ, гимнасташ, шековаташ, ик дерош, туристаш...

Кажретерча «Къонача талантай» лагеро д1ачуэцарья иллеш доахка коллективаш, чтецеш - декламатораш, Бакупионерчеи, Джавербени санаторни хьисаперча лагерашка салоIаши дарба дайтаи хургда ченса-кер чу загар доаш а г1ов тахка а дола бераш. Республике йахкай районни юкъаареш унахц1ено тоаю пионерски лагераш.

Къаьстта уйла т1аяхийтай городашка дусача берашa аьхки салоIаца в1аштIехьдаккхара. Тбилисе еррига районашка, Кутаисе, Гори, Самтредиа, Чиатуре, Цхиновале, Батуме, Сухуме, кхыччахьа хьаелла салоIа городской лагераш. Шоаш бахача моттигашка в1ашаг1кхийттача бружинашкен отрядашкен кхоашкарча пионерски лагерашка, культура ц1енини диспанцаши долча ч1ашаг1ьехкача спортивно-унахц1ечон майданашка салоIаргда кхы а 30 эзар гаргга пионераи школьникаи.

Давид ИМЕДАШВИЛИ,
АПН корреспондент

«СЕРДАЛО»
9-г1а оаг1-20 июнь 1970 шу.

КЕРДАДАРАШ

КЕРДАЧА ТИКА ТӀА...

Дзержински улицагӀа, хьалха «Автомотозапчасть» яха тика хиннача моттиге хьайийллай «Пазата баракъаш, пасташ, поскеш» яха йоккха хоза кийчъаь тика. Агаулача берага дена моллагӀа а ха йолча ккал а миӀа а сага тӀедухьа тайп-тайпара пазата баракъаш, пасташ, поскеш я тика тӀа.

Цига дохкаш да Цазрачера, Трозмера, Кировокспера, Ессентукера, Тбилисера, Нальчикера, кхыча городашкара дена баракъаш. Ийдархоша шоаш гӀулакх деш я из тика. Къилбаседа Кавказе эггара хьалха Грозне хьайийллав цу тайпара тика.

— Йиэча товара меттел, шоашта из эцаш гӀодаьча продавецашта а цех раьза хургболаш гӀулакх ас гӀерт тхо, — яхаш дувц торговле 32 шера болх беш йолча, трикотажни отдела заведующе Петрова Антонина Яковлевнас. Цукха тешал ду жалобайи предложенейи книжка тӀа ийдархоша шоашта дика гӀулакх дарах баркал оалаш хӀамлехьа даьча йоазош а.

Дувля тха тика тӀа шоашта мел деза тоӏер эца нӀаицӀехьадергда шун, — йоах тика болхлош.

СУРТА ТӀА: пазата баракъаш дохкача отделе.

И. Плиева сурт.

«Эрсий книжка» долча

Грозненски изобразительни искусства музее болх беш а дӀайоза кхуьа «Эрсий книжка» яха выставка. РСФСР Министрий Советерча кепайоазон Комитето вӀашагӀьеллай из. В. И. Ленина юбилейна никъайодаш Российски Федераце издательствоша арахийцача книжнаех дикагӀдола эзар гаргга книжка да цига хьахьокхаш.

Выставка керттера декхар — книжка дукхагӀча наха дӀадовзийтар.

ЛоархӀамегӀйола моттиг дӀалоац выставка В. И. Ленина вахарех, цун гӀулакхех, тайп-тайпарча меттешка арахийцача «Книжкай лениниана» яхача раздело. Цул совгӀа цига да общественно - политически, художественни краеведчески литература. Пушкина, Лермонтова, Шолохова, кхыча яздархой произведенеш кередоагӀа цига бакъначаьна.

Дукхача наьха безам тӀеозаш я выставке вӀашагӀьелла берий книжкай отдел, иштта живопись, скульптура, графиках дола книжкаш, альбомаш.

СУРТА ТӀА: музей «Йоккха ленински тӀехьален» яхача раздела.

И. ПЛИЕВА сурт.

КАГИРХОЙ ЗАЧЕТАШ ДӀАЛУШ БА

Дика вӀаштӀехьбаьккхаь дешархошта тӀема - патриотически ахетама балара болх Грозненски № 5 йолча профессионально - технически училище. Эскаре вaха ха мел йолча дӀамигоча сато «Дахьа лорве кийча ва» яхача значока нормаш дӀаелао соахк. Из тамаш а яц, хӀана аьлча цит совгӀа: бокса, волейбольни, ейгача атлетика, топ кхоссара, парашютни, кхьйола сехкеш а цига бола беш. Автомобильни гӀулакх довзаш лоархш ДОСААФ-а кружокашки.

ХӀана тӀема - патриотически ухкетам балара Еррисоюзни хьажар-конкурсе зачет дӀеллара яьа кьиний училище. 100, 1000 метр бовдара, лакхали, дӀовчалле кхуьсабелара, нек дера, гранити дески кхоссара нормаш дӀаенная. ГетгӀара дика толамаш даьхад дешархоша хьежорг топ кхоссача.

Дика дӀалу зачеташ Ясуев Махьмада, Мандражев Виктора, Эдильханов Хьамзата. Царна дукха тӀехьабисаш мехкарий Скотникова Татьяна, Шалмутина Галина, Истомина Татьяна, кхыбараш.

В. НАТАЛЬЧЕНКО.

КОМСОМОЛЬЦАШ ДАГАБУВЛ

Комсомола Заводской райкома пленум хилар селхан В. И. Ленина цӀерагӀча Культура цӀегӀа.

«Комсомола 16-ча съезда итогаш кагирхой ленинскиваскеташа кхача тайпара кагирхой хьалхабара районни комсомольски организацешта хьалхашка латтача декхарехи» доклад йир комсомола 16-ча съезда делегата, комсомола городской комитета цхьоалагӀча секретара Шаровайрина Людмилас.

Пленума балха юкъе дакъа лоацар парта райкома райвоенкомата, милице районни отделе болхлоша.

Пленешка къамаьлаш дир Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе ПКБ техника А. Колкова, Заводской райвоенкомата военни комиссара М. Кузьнецова, ПТК электрика В. Чирьяс, кхыча.

Г. МАГОМЕДОВ.

«Тоатолг» яхача лагере

Шаьла района Автуры яхача юрта уллера «Тоатолг» яха пионерий лагерь. ХӀара аьрга салоӀаш хул цига пачахьалкхенин кооперативни торговле болхлой бераш.

ХӀана цига салоӀа дӀадахад хьалхара 350 бер. Церга дика салоӀийтара мел эшар долаш да. Тайп-тайпара ловзараш, спортивни площадкаш, экскурсеш, походаш а карга хьежаш.

Укх ахкан «Тоатолге» салоӀаш кургда 1 эзар гаргга бер.

С. ВОРОНИН.

КХОАНА 60 ШУ ДУЗ А. ТВАРДОВСКИЙ ВАЬ

ПОЭЗЕ ШЕРА ГӀА

Кховзткъа шу дуз Твардовский Александра. Хьакъаьлахен талантаки тоавения ха. Шовзткъа совгӀа шу даьннад советски эрсий поэзе наькъашка цо ньтгоица, беркате къахьега.

Таланташта камаьрша долча смоленски лаьтта ваьв из. Цу лаьтто Россенен дуьненан веннав гениальни композитор М. И. Глинка, гӀорбаьнна лаьтта толкараш — географаш М. Н. Пржевальскийи П. К. Козлови. Цу лаьтто хьалкхеный Твардовскеца цхьана шоай тайпарча поэтически талантий къаьгга-сийрда созвезди дулийтача Исаковский Михаилек Рыленков Николаеи иллей-лирически талант.

А. Твардовски эрсий советски поэзена юккъанца юкъе вена из вхархой боахам коллективизаце наькъа тӀа баккхарца дуьззденна юрта «сийлахь-йоккха эргало» хиннача шерашца шийслуш я. Юртара ваьннача Твардовский Александра шийг поэтически произведенешка а героша фу карагӀдоал хьажа эггара хьалха лаьььча прозаически произведенешка а хьехаю беррига мехкаь дог тохадолийташ хинна уж сийлахь-йоккха событеш.

Поэта творчестве эггара хьалхарча, «смоленски» этапа итог яр 1936 шера кепатеха араьнна «Мураве мохк» яха поэма. Цу тӀа шоаш ма дарра хьахьекхад талант чӀоагӀа къаьчан шийг тайпара никъ болаш хиларца белгалдаьха, юккъанйарча цун произведенешка — «Социализма никъ» (1931), «Вступление» (1932) яхача поэмашка дийка мукъамаш.

ТӀкъаь иттлагӀча шерашка эггара саготагӀа хинна дешаш гӀоттадьча Твардовский Александра майрра никъ биллаб вай хана эггара лоархӀамегӀен дог тохадолийташ йолча темашта хетаьь шерра эпически полотнаш хьекхолларгахьа. Говзал хадданза лакхьаларцен халкъа вахарнарча кӀоаргача буьззамашцен белгалъяьнна поэта-эррига дӀахора творчество яр цуй эггара хьалхарча, цхьабакъда цу хана бокъонца кхьчча яьннача поэма тӀа дӀаболабьь никъ кховчашбар.

—Сийлахь-йоккхача эргалон темаех лаьца кӀеэнга произведенеш къаьььяц эрсий советски поэзена юкъе я Советски Союза кхыча вежарашка долча халкъий поэзена юкъе а. Цхьабакъда, «Мураве мохк» яха поэмаш тахан а тӀехьа цу дийлургдоаиача шерашкарча заман событешта хетадаь эггара къаьгагӀа дола поэтически документ долаш юс.

Сихха тӀехъювлача вахара событешта кӀоаргӀа юкъе гӀертача раг заман сага поэнце хьалхагӀе а белгалдаьхар мехка кторе чуухкъаь иттлагӀча, шоазткъалагӀча, дӀахорча шерашка белгалъяьча эрригача лоархӀамеча событешкара хӀамаш. Цу дайкъе юстара а ваьнна, зем боахар сана вац Александр Твардовский, хьинарс дакъа лоацаш, «поэтически тайпарча герза» салте ва.

Кортамукъале яккха «Маркбузехьарча Белоруссе яьча походе а, 1939—1940 шерашка Ӏай лоацача хана лаьттача тӀем тӀа а, немецко-фашистски гӀаьрахошца лаьттача Сийлахь-йоккхача Даймехка тӀем тӀа а Твардовский, поэта перох гебагӀа а баь шийг дерригга хьивар тӀадахийтӀ чуув тӀема журналиста-фронтовика балхах, фронтови кепайоазон моллагӀа прозаически заданеш детаза а цӀа хеташ. Цудухьа, шеко яц, бокъонца хӀара денна журналистски балха хала «духь» кандоаллаьдар бахьан долаш Твардовский салтечун-фронтовика дега вахара кӀоаргаленашка кхачарах, тӀам тӀарча халача вахара эггара лоадамбоацашагӀа дола хӀамаш, цун «пейзажен» «жанран» массе оагӀув гуш хилара.

1939—40 шерий Ӏан опит дог морташ йолча, тӀемашта юкъе эггара хатарегӀа а турпаленагӀа а болча, вай халкъа бе бийзача Сийлахь-йоккхача Дай-мехка тӀема уйлашца хотта а ялийта, Твардовске массе оагӀув чулоацаш хьаьнй халкъа — салтечун Василий Теркина образ. Сюжета тӀехьа сюжет йолаш, картинака тӀехьа картина долаш сийлахь-йоккхача тӀема шерра эпически полотно хьйю цо цу тӀема эррига саготонаши гӀайгӀаш, цӀаккха а сага ца хиннача тайпара ца берригга боккха яна, цо салтечунга кховчадаь дерриге доккха а аӀамига а мел дола дикахетараш чу а лоацаш.

Йоккхача таланто, событеши каьхь хкелаш ма ярен кӀоаргтен дӀаргагоро нокъкъостал даьд Твардовскена бокъонца халкъа хилара белгало тӀалатта, ваьи событеши иийся хьахьонхаш йола, хӀаьта массе оагӀув чулоацаш хьалаьча керттерча героя образагӀа ше шийна воазз тӀем тӀа дакъа лоацаш хиннача хӀараненга торо луш йола произведени хьакхолла.

Из хьахоки тӀема шерашка «Василий Теркин» яха поэма цецвоаккхаш чӀоагӀа могаш тӀаьаро. Цуьах латт тӀема таташ дийшачул тӀехьагӀа дӀадехача ухх тӀкъаь пхиъ шера из белгала эпически йола произведени йиньенна, дом тӀа а бижа, уллаш ца хилара бахьан я.

ТӀема шерашкара событеш гӀайгӀахи эгӀазалахи дизача дег чура юицайн яр тӀом чакхбоаллаш яьаь «Нийса йистера, цӀа» яха Твардовске поэма. Халкъа тӀаэтта йоккхий саготонаш дагайохийтар санна, «шоай доттагӀий бахьан долаш шоай синош дӀаденнарашл» хала лаьккхача иоталея сом баа кхел жиннарашка даь васхет санна яйкар «Ржева юххе вийнав со» яха стихотворени а.

ТӀом чакхбаьннача тӀехьагӀарча Твардовске творчествана юкъера керда мул санна бар цо «За далью даль» яхача шеррача лирико-эпически полотно тӀа дукхача шерашка баь болх. Шийг берригача творчески наькъах йоаллача, «хенаьа тӀа боахаш ахара» уйлаица тешаме вола Твардовский хургйолча коммунизма сийлахь-боккха гӀирс мехка хьалбеча дакъа лоацачуи бӀаргашка хьеж тӀом чакхбаьннача тӀехьагӀарча хӀара дешнарча гӀишлои гӀулакхашка, истора кхоанарча ден сага лар кхачанза брлча юкъа гӀолла са ца кходе додача халкъа духьала нийслуча эррига халонашта саготонашта бӀарг тӀера ца а боккхаш.

Цу поэма тӀа а, тӀом чакхбаьннача тӀехьагӀарча шерашка арахийцача лирика книжкаш тӀа а Твардовске, шийна гонахьара дуне кхи а шерагӀа чу а лоацаш, иштта йоккхача говзалца кхьо хьоазлаз дагадоагӀарий элегически лирика, шийг кадерча иеьла кхолламерча гӀулакхий эпически сурташ дехк, сатира ярча дешоца хьагучадох царвчл замии дольаж доалла гӀулакхаш, хьидла дӀахьалхашкахьа вода дийна ваи веннача хьалувацаргвоацаш.

Къаьстта, дескхен чулоацам болен къамаьл де дешаш яр Твардовске проза, вай замаи материалаи проблематикаи йиза йола стихаш а санна, моттаген образно изъярген дашлача хьеӀа хий санна цӀена йола поэзи а санна. Цхьабакъда, из йоккха тема хоацац поэта вахаре меттел, вай замалахь эггара чӀоагӀагӀен къаьгагӀен вола викал Твардовский Александр а волаш йолча эрсий советски поэзе вахаре а деза долча юбилейни денна луча лоацдача откилка довзоншта юкъа.

Дукха миллионаш тиражаш а йолаш арадувлача Твардовске книжкаша эггара хозагӀа долча дешачул а дикагӀа хьахьокх из поэт шерри, дерригача халкъа чӀоагӀа везвенна хилар.

Цудухьа чӀоагӀа халахет, Ӏалаьмате йоккха талант йолаш поэт а ахь цул кӀезигагӀа талант йоацаш прозане а волча Твардовске произведенеш хӀанз а социалистически дунен доалонал дехьа, таланта низаца цхьаккха гӀулакх доацаш йолча, уйлаегӀа керда хӀамаш арадахара тӀера болча литературни репутацеш «кхолларашa» дукхагӀча хана юкъера мара ларӀа мегаргдоацаш эсалон хӀамаш бохаш боацаш чӀоагӀа хьалхьадена цу оагӀорахьа кӀезига переводаш еши ешаши хилар.

Эггара тӀехьагӀа кепатеххача Твардовске стихаша хьахьокх, поэт шийг поэтически говзал бокъонца ше ма ярра лакхъенна а волаш шийг вахара кховзткъа иттлагӀча шерашхара дастам хилар.

Цудухьа, Твардовске произведенеш эшаш а дог тӀера кьоабалъеш а болча миллионашца цхьана цун талант цӀаккха а ца йоаш яг лоаш лоаца бокха догдоагӀа из хьалкхеваьча хьамсарча советски лаьттанна хоастам а беш.

Алексей СУРКОВ.
(АПН).

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

20 июнь

В. И. Ленина цӀерагӀара Майда. 18.00. Музыкальни концерт. 19.00. № 1 йолча автотранспортни пассажирски предприяте художественни самодеятельноста концерт. 20.30. Документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цӀерагӀара культура Дворец. 11.00. Сег йовлаяреьяхарах торжественни Ди. 9.00. Болх беш да «Пионер» яха кинотеатр. 19.00. «СССР экономически реформа — социалистически хозяйствоване Ленински принципаш творчески хагӀахр» яха лекци. Тематически кинофильмаш хьокхаргда. 19.30. Халхарий сайре.

С. М. Кирова цӀерагӀара культуран салоӀен парк. 20.00. Зелени театре КИМ цӀерагӀарча клуба художественни самодеятельноста творчески отчет. 18.30. «Советски Ӏилма — саг вахаш йола ха йӀдьхьарда къовсамс» яха лекци. «КӀай халаташ духха нах» яха кинофестиваль. 14.00. Пролетбата цӀерагӀча культура ЦӀен художественни самодеятельноста берий коллективе концерт. 16.00. Музыкальни эстрада. Гарнизона духовой оркестра концерт. 18.30. Филармоне симфонически оркестра концерт. 19.30. Халхара площадке халхарий сайре.

Химикий культура ЦӀа. 11.00. «Сай хьаисарча мехках илли доах» яха кинофестиваль. 20.00. Черноречье посёлка берий площадкашка кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 18.00. Твардовске творчества хетаь поэзе сайре.

ИГНИЗ клуб. 16.00. Дуьне халкъашта юкъерча хьалах лекци. Тематически кинофильмаш хьокхаргда.

Хлебокомбината клуб. 16.00. «Ше дуне — ше здравоохранени» яха лекци.

Пролетбата цӀерагӀара культура ЦӀа. 10.00. «Книжка хьа доттагӀа» яха бераште лаьрхӀа утренник. 18.00. «Корта боаччча маларашцен хулиганствоцен — къовсам» яха лекци.

21 июнь

В. И. Ленина цӀерагӀара майда. 18.00. Музыкальни концерт. 19.00. «Красный молот» завода культура цӀен художественни самодеятельноста концерт. 20.30. Документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цӀерагӀара культура Дворец. 14.00. Йоккхача зеле медицински болхлочун Денна хетадаь берий утренник. 18.00. цхьанара лекторий. «Санитарни культура йоккаш — цхьаккха культура а яц» яха лекци. Тематически кинофильмаш хьокхаргда. 19.00. Зелени театре С. М. Кирова цӀерагӀарча культура Дворца художественни самодеятельноста концерт. 19.30. Халхара площадке — халхарий сайре.

С. М. Кирова цӀерагӀара культуран салоӀени парк. 20.00. Зелени театре «Родина» яхача совхоза художественни самодеятельноста концерт. 16.00. Музыкальни эстрада — «Родина» совхоза художественни самодеятельноста берий коллективе концерт. 18.00. Грозненски гарнизона духовой оркестра концерт. 19.00. В. И. Ленина цӀерагӀарча культура Двореце халкъа драматически театра «Сверстники грозы» яха спектакль. 16.30. «ХӀана хул мохк агар» яха лекци. 19.30. Халхара площадке — халхарий сайре. 17.00. Массови площадке — массовкаш, ловзараш, халхараш.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 17.00. Советски кагирхой Денна хетаь тематически сайре. Художественни самодеятельноста концерт.

Н. К. Крупская цӀерагӀара культура Дворец. 19.00. «Советски здравоохранени дагӀаяр» яха лекци. 20.00. Художественни самодеятельноста концерт.

Хлебокомбината клуб. 15.00. «Даим кийча ва» яхача темах берий утренник. 17.30. «Халкъа унахцӀено лоресш» яха литературни обзор.

Химикий культура ЦӀа. 12.00. берий спортивни цӀей футболах, волейболах, авиамоделизмах, баскетболах ловзачара къовсам. 20.00. Черноречье посёлка берий площадкашка кинофильмаш хьокхаргда.

КИМ цӀерагӀара клуб. 18.30. Грозненски гарнизона тӀемахошца дӀашагӀахетара сайре.

Пролетбата цӀерагӀара культура ЦӀа. 10.00. КӀираннайнахьяра клуб, «КӀай халаташ духха нах» яха тематически утренник.

М. Горька цӀерагӀара клуб. 10.00. «Марша довгӀалда яхкаӀ» яха берий утренник. 12.00. «Искорка» яха клуб. Диафильмаш хьокхаргда.

С. М. Кирова цӀерагӀара культура дворец. 16.00. кинолекторий — «Советски здравоохранени — халкъа гӀулакх ден» яха лекци. Тематически кинофильмаш хьокхаргда.

Доазол дегьара

Англера парламентски хоржамаш

ЛОНДОН, 18 июнь. (ТАСС), корр. Ю. Устименкое хьахойт:

Тахан Британски гӀайреш тӀа кхы тӀа а парламентски хоржамаш ду. Общиний палатерча 630 моттиге вахи гӀерташ 1837 саг ва.

Эггара йоккхагӀйолча шин парте лейбористски консервативни — хьалхарчо 624-х шоллагӀчо 628-и кандидат оттаваьь, либералаша — 332, Великобритане Компарте — 58 кандидат, шотландски националисташа — 65, Уэлсе националисташа — 36. Хоржамашта юкъе дакъа лоацаш ба цхьабола «шоай долӀамера» кандидаташ кагийча политически группировкай викалаши а. 1868 кандидат хиннача 1950 шера деша хьахиннарел эггара дукхагӀа кандидаташ ба хӀанзарча хоржамашка. 1966 шера тӀеххьара хиннача парламентски хоржамашка оттаваьвар 1707 кандидат.

Кхадж тасса ха тӀеккхочача хана общественни хетар довзара лондонски газеташа даьча хаттарий результаташ чӀогӀа вӀашаухьал яь, цар тешал ду ингалсски харжахошта юкъе шеко йолаш гӀулакхаш хилара. Ма дарра аьлча хоржамашта хьалхарча кампане чӀогӀа вӀаши тоа йолча арахьавча политика платформашцен хьадзача реформаи программашца чӀогӀдеш, «дикагӀа йола кхолле» хулийтаргья яхаш дуьцараш цен выступленеш еш хиннача керттерча буржуазни шин партех цаӀ хаьже еза цар. Кхьмерттел кеттерча буржуазни партей лидераша шоаш а цкъаза баккъду шоай программашта юкъе принципиально барт ца кхетаь хӀама ца хилар. Масала, премьер-министро Гарольд Вильсони хоржамашта хьалхара шийг кампания дӀайолайир эшка вуламах кӀезигагӀа дара хьаэца, яхаш даржархой тӀа а хьехаш.

Чура гӀулакхий министерства цаниеех Ингле дӀаязаь 40 миллион гаргга харжахо ва. Массава а Ингле парламентски хоржамашта юкъе дукхача харжархоша дакъа лаьац кхадж тоссаш.

ТОПАШ ЮВЛ МАЙАМЕ

НЬЮ-ЙОРК, 18 июнь (ТАСС). Американски городе Майаме (штат Флорида) комендантски сахьат оттадаьд. Улицаш дораеш а гераза кийчъеннача полице чӀоагӀа чӀогӀаь неролаш. Расистски полицешта дукха базийча неграша чихха выступленеш ю кхоалагӀа ди да.

Герзаца кийчбенна полицейскеи юкъе лелаяро кхы а йодиа гӀулакх: пригородашка а тӀехь чакха хьайра нах. Хьайна неграш дӀаделхабеш гера юкъедаьккхар полице, из бахьан долаш 30 сага совгӀа чевнаш хиннай. Выступленеш еча юкъе дакъа лоацаш хинна шоазткъа совгӀа саг лаьцна. Цхьабакъда репрессеш ешшехьа а, Майаме неграш дӀахо а хьевш ба, городера хьал чӀогӀа кхоккадена да.

ПАРТИЗАНИЙ ГӀУЛАКХАШ

КАИР, 18 июнь. (ТАСС). «Аль-асифа» яхача организацеарча палестински партизанаша тӀам бир Ал-Шуфра яхача йисраильски эзаре позицешта.

Цу организаце кхьча группа минометаш йийттар Кфар — Руппине яхача юрта.

Цунах хоам фу МЕН яхача агентства ойлаькхача объединене вийвла заявлене тӀа.

Марокко къулбехьене Советски Союза накъостала хьалъеш латт хаьгъа боахама боккхача лоархӀаме йола Нурбаз яха гидротехнически комплекс. Пхи бӀаь миллион кубически метр хий чухоаш йолча водохранилища йиш хулийтаргьа йогъаь латтача 15 эзар гектар совгӀча кхашка хий декха система хьае.

ХӀанз хийцца хьалбеш латт гӀирс. Дра яхача хий дерттера хьарсаш сунт теха дӀакъайлад, болх беш я бетонии завод, кагӀа хоржа установкаш.

Сурта тӀа: гӀирс хьалбеш латтача моттиге ба советски специалисташ (аьрвочьара аьттехьа) — авторски надзора группа кулгалхо Рубен Айвазян, геолог Петр Сачульский, воккхагӀвола инженер Эдуард Дорошенко.

И. БЕРЕЗНИКОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллен Грозвен хувцалуш моржаш а йолаш, юкъ-юкъе хӀеинг - дукха догӀа а делхаш, ды а къувкъаш, малхбузехьара гӀевьххьача боарама. Цхьаза чӀоагӀа мух а хьекхаш хе яден фегаза температура республике гӀолла 20 — 25. Грозне 21—23 градус йӀовхал йолаш хилон тарлу. 21-ча июнера дена 24 июне кхачалаш кхаьла, юкъ-юкъе екадж а хулаш, хьалхарча шин дена шин буси юкъ-юкъе догӀа а делхаш, тӀехьарча шин дени шин буси цхьацайолча моттигашка лаьгӀо догӀа а делхаш, тӀехьарча юкъагӀа мохк а доаллаш, хьаьна ластам боацаш гӀийла. гӀаьххьача боарамига кховчаш мух а хьекхаш ха хилен фегаза температура буйсашка 6 — 11, денешка 15 — 20, ха чакхйоаллаш 20 — 25 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгӀа, хьажа

20 июнь

6.30 — Юрта Ӏуйре (нохчий меттала). 6.45 — Ахарен. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.35 — «Сердало» газета обзор. 7.45 — Москва. 8.15 — Передачий программа.

8.22 — Ахарен. 8.30 — «Республика городашкен юрташкен гӀолла» яха специвыпуск (эрсий меттала). 8.40 — «Республика городашкен юрташкен гӀолла» яха специвыпуск (нохчий меттала). 8.50 — «Республика городашкен юрташкен гӀолла» яха специвыпуск (гӀалгӀай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Сона дукхабезача мехки. Белорусски радио передача (эрсий меттала). 16.20 — Концерт. 17.00 — «КӀирпикал» яха сатирически журнал (гӀалгӀай меттала). 17.20 — «Къонахь» (эрсий меттала). 18.00 — «Нохч-ГӀалгӀай фольклора никъ бар» яхача цийнаца передача (нохчий меттала). 18.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

20 июнь
ТЕЛЕВИДЕНИ

15.45 — Футбол. 17.00 — Даьхе лорае кийча. 17.15 — «Право на открытие» яха документальни фильм. 17.35 — 30-гӀа выпуск. выступленеш ю къонаха музыкантеша. 18.15 — АхбӀаьшера летопись «1951-гӀа шу». 19.00 — Кхана медицински болхлой ди да. 19.10 — Концерт. 19.30 — Дуьне халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).

21 июнь
РАДИО

7.10 — «Грозненский рабочий» газетий обзор. 7.20 — «Ленина никъ» газета обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — Шоана дукхаезача эшарий концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — «СалоӀа минутташ» яха радиокомпозиция (нохчий меттала). 15.35 — Вела къамир (эрсий меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — Литературни Нохч-ГӀалгӀайче «Ахьмад аьх вол ва» яха Абдулаевц очерк (эрсий меттала). 17.00 — «Новая советский шун песьной» дала концерт. 17.20 — «Къонах» (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-38-11; бехктеш ецхьа секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта боахамий кесьной отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцие проспект, 7/34.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/34.